

Nádas Péter

PÁRHUZAMOS TÖRTÉNETEK (VI)

Az ész csöndes érvei (2)

Akartok egy *gin fízzt*, kérdezte Szapáry Mária most a konyhából jövet, mintegy mellékesen.

A túl erősen világító mennyezeti fény alatt állt meg. Kivételesen van citromom.

Az emígy megszólított két nő elmerülten beszélgetett odakinn a sötétben a hatalmas tetőterasz korlátjánál. Egyikük, aki bőségesen húzott kékfestő szoknyát és kissé népiesen szabott, puffos ujjú, habosan fehér keményített blúzt viselt, merész dekoltázsán piros kalárist, derekát pedig vastag és puha bőröv szorította össze, s egész megjelenésében volt valami erősen színpadli, ingerülten fordult vissza hozzá.

Akarni biztosan nem akarunk semmit, Mária, de ami engem illet, szívesen innék egy *gin fízzt*.

Csatlakozom, kiáltotta erre a másik nő, akit finoman mintáztott, gazdagon omló sötét selyemruhája ellenére inkább szerény és jelentéktelen személynek lehetett tartani. A *gin fízz* ugyanis azt jelentette, hogy megint csak úgy élnek, ahogyan az embernek békés körülmények között élnie kell.

Megengedhetnek maguknak mindenféle fölöslegest.

Mezettelen könyökük könnyedén összeért a korláton. Eddig tulajdonképpen nem is egymásnak, hanem csak úgy bele a sötétbe, maguknak beszéltek. Mindketten túl voltak a hatvanon, tartásuk mégis őrizte egykori könnyedségét, amiben viszont nemcsak sok munka volt, tornáztak, túráztak, délelőtt úsztak a Lukácsban, hanem némi trükközés. Esténként könnyedén kezdtek, a megjelenésüknek mindig megadták a módját, bár határozottan érezhető volt közöttük a feszültség. A különös ellenkezés vagy ingerültség, amit idősödő emberek váltanak ki egymásból. A kártyajáték szigorú szabályzata nem engedte, hogy beszéljenek. Meg is kímélték egymást a napi gondjaiktól, s hogy ebből minél kevesebb legyen látható, nagy figyelmet fordítottak az öltözködésükre. Hajnalra azonban elnehezdedtek, sminkjük megkopott, a játék hevében alaposan szétzilálták és még csak meg sem igazították a frizurájukat. Ilyenkor meg fölösleges lett volna már bármiről beszélni. Látták jól a másikat, és nem szégyenkeztek.

Barátnőjük tágas szalonjának üvegfa tavasztól ősziig nyitva állt.

A pazar látvány vonzásának engedve minden este kísértáltak szellőzködni, levegőzni, néhány bizalmas szót váltani. Most azonban nem figyeltek a városra, mely csillámló lámpáival és hídjával alig tudott belenyomakodni szórakozottan szemlélődő tekintetükbe. Déli irányban egészen a Gellérthegyig lehetett lelátni, északon viszont a sötétségbe merült szigeten túl az Árpád híd rideg árnya lebegett az ívfényektől fémesen világító folyó felett, s aztán már csak az éjszakai pusztaság következett. A főtí síkság, ahol negyvennégy decemberében először villantak fel közelről a tűzészégi torkolatűzek, s nem lehetett eldönteni, hogy rettegjenek-e vagy reménykedjenek. Miközben csöndesen maguk elé beszéltek, és óvatlan szavakkal szeltek bele egymás szavába, szelíden, tekintetük a budai hegyek gerincén kalandozott, s néha megpihent az egymásba puhán behajlító vonulatok távoli csúcsain. Ott nyugaton, amerre később a front el-

vonult, ragyogott még valamennyi az alkonyat vöröséből, s a hegyek tömegének sötét-kék derengést adott; sötét és világos találkozása vonzotta a tekintetet.

A hangos kis vontató, mely legalább hat, szorosan egymáshoz kapcsolt telt uszályt cipelt magával az ár ellenében, ekkor ért be a közeli Margit híd pillérei közé, amitől a motorzaj rövid időre megszorult és annyira fölerősödött, hogy immár akaratlanul hangosabban kellett beszélniük.

Tényleg remek ötlet, Mária, folytatta a selyemruhás nő csaknem kiáltva, de szerintem meg kéne várnunk Irmát. Kitalálnánk neki egy kis ünnepet. Mondjuk, a citromvirágzás ünnepét vagy valami hasonlót.

A terasz nyitott ajtajában várta őket a kártyaasztal, körötte a négy merev támlájú és valószínűleg nem is nagyon kényelmes szék, mellette pedig a zsúrkocsi, amelyre Szapáry Mária letette a süteményes tálkát, miközben meglepetten és bizalmatlanul emelte rájuk a tekintetét.

A fajansz tompán koppant az üveglapon.

Talán valami baj van, kérdezte. Bizonyára megint valami kellemetlen hírrel jöttetek.

A teraszon a két nő összenézett. Nem volt egymás előtt mit titkolniuk, s ha akarták, akkor sem lehetett. Szapáry Máriával mégis másként kellett mindent közölniük, mint ahogy egymással közölték vagy bárki mással.

Nem, az égvilágon semmi. Nincs semmi baj, válaszolta valamelyest fátyolos hangján a selyemruhás, mi baj lehetne. Töprengünk valamin, ami történetesen Irmára vonatkozik.

Nem is nagyon tudom, mit tegyünk, tette hozzá a másik nő, akinek az erős francia cigarettáktól vagy alkata szerint mély, kissé érdes beszédhangja volt.

A terasz korlátjáról bőségesen alácsüngő, frissen locsolt, halványlila és fehér petúniák könnyű tölcserkéibe belekaptak a vízről érkező fuvallatok, mintegy belökdösték a tágas, csaknem üres lakásba az édes illatot. Szapáry Máriának kissé ellenére lett volna, ha valamivel most a kedvét szegik. Túl szép volt a nyári este.

A petúniák illata nem nyomta el a dögszagot, amelyet hiába igyekezett, elkerülhetetlenül érezni vélt. S nem tehetett úgy sem, mintha nem érzékelne a feszültségüket.

Lekötelezne, ha megosztaná velem, mondta aztán önnön előzékenységétől kissé ingerülten, mintha rögtön bejelentené, inkább ne, tőle ne kérjenek tanácsot. Amúgy sem tud hozzászólni semmihez. Ő középszürke, bő szabású vászonnadrágot viselt, ez a hasán erősen megfeszült, és alaposan félretaposott, spárgatalpú, fehér vászoncipőt. Fehér, hosszú ujjú blúza pedig, mely könyékig föl volt túrve, inkább úgy hatott, mint egy viseltes férfiing. Hanyag megjelenésében volt valami hangsúlyozottan férfias, erős és szabad vagy legalábbis a köznapi értelem szerint tüntetően nem nőies. Mintha soha nem ragadt volna rá semmi kényszeres a tágasabb környezetéből. Éppen csak egy lépést tett feléjük. Soha semmi ékszer, se smink. Ne gondolják, hogy mindent tudni szeretne. Erősen ősz, rövidre nyírt és középütt elválasztott hajához volt két gyors mozdulata, minduntalan kisodorta a homlokából, a füle mögé akasztotta, ne hulljon előre, rögtön előrehullt. Talán ez volt az egyetlen láthatóan kényszeres. Nem szeretne többet tudni, mint amennyit a kötelező udvariasság megkíván.

Ha mond ez a név neked valamit, Demén Agnes, szólt a teraszról az ünnepélyes megjelenésű barátnő, akinek mély, érdes és igen átható beszédhangja volt, meglepően keskeny derekán széles, égővörös bőrvet viselt, és Huber Margitnak hívták, bár Médinek szólították egymás között.

Ó, hogyne, kiáltotta erre Szapáry Mária meglepetten. Amennyiben mindannyian ugyanarra az ószeresnőre gondolunk.

Ami az emberi kvalitásait illeti, emlékezeted talán túl szelektív, jegyezte meg a selyemruhás, aki nem volt alacsonyabb náluk, de légies, vékony csontú, törékeny, csupa ideges ín, hosszú, kidolgozott izom.

Mindhárman nevettek.

Érdekei miatt az ember olykor a kelleténél sérülékenyebb, *en fait*, hangzott Szapáry Mária bűnbánó válasza.

Irma állítólag vendégeskedett volna náluk kislánykorában. A jászhintái kastélyukban vagy hol a csudában.

Úgy tudom, valóban volt nekik valami ilyesmijük, válaszolta szárazon Szapáry Mária. De ti velük nem érintkeztetek.

Rövid csönd támadt. Ez aztán olyan téma volt, ez a ti, amit a közös felületek hiánya miatt nemigen érinthettek. Illetve bizonyos nehézségeket, kimondatlan feszültségeket támasztott az érintkezésükben.

Nem hiszem, hogy sor kerülhetett volna rá, válaszolta Szapáry Mária, mint akinek minden további kérdés elől szigorúan el kell zárkóznia.

Irmuska is mindössze néhány napig, tette hozzá Huber Margit igen gyorsan, mintegy oldani a kínos helyzetet.

Tényleg rossz volt a kérdés, miként érintkezhetek volna egy zsidó birtokossal.

Ágnes legalábbis így mesélte, valójában ismernék egymást. Mégsem szeretne ajtószul berontani hozzá.

Egy ilyen váratlan telefontól, gondolom, teljesen perpleksz lehettél, vetette közbe a selyemruhás abban a reményben, hogy megmagyarázza a helyzetet. Látta előre, hogy barátinjüket el fogja önteni a méreg. Atláthatóan kék szeme elsötétedett, vastag nyakát megfeszítette, szinte bántóan fehér bőrén megjelentek a pír foltjai.

Végül is mi a csudáról van szó, az istenért, dörrént rájuk. Egy árva szót nem értek, és a nyakától a homlokáig elpirult. Az a benyomásom, hogy szándékosan összefüggéstelenül beszéltek.

Arról van szó, hogy lett volna neki egy kisleánya, akit negyvennégy októberében elhurcoltak, mondta erre a lehető legcsöndesebben az érdes hangú barátnő. Gondolom, azokban a napokban, amikor téged is elvittek. Soha nem került elő.

Vagy úgy, erről nem tudtam, bocsánat. Nekem úgy rémlik, mintha Svájcban lett volna egy fia.

Odakinn egyre közelebről zúgott, pöfögött a folyón a vontató. Volt néhány hosszú pillanat, amikor a dobhártyáján, az ágyékában és a torkán érzékelte, hogy eddig sem csupán zúgás és pöfögés volt, hanem egyenletes és elháríthatatlan löktetés. Minden fegyelméletessége kevés, nem bírja ki őket. Ezek váratlan ütések. Amikor azt hiszi, hogy szép nyári este lesz. Holott be van már kerítve, és nem fog tudni többé ellenállni, végleg elnyeli. Ez az örült löktetés sem más, mint egy újabb, már régről ismerős figyelmeztetés.

Elsőéves lett volna a bölcsészkaron, copfot viselt, térdharisnyát, folytatta Huber Margit, és az ő hangja a pokoli lármán is minden nehézség nélkül áthatolt. Ezt a copfot meg a térdharisnyát Ágnes fontosnak tartotta elmondani. Nem tudom, kérlek szépen, hogy miért. Magam sem ismertem az egész históriát. Mit mondjak, utoljára talán akkor láttam őt, amikor harmincnyolcban Berlinből hazatelepültem. Akkor is futólag. Hogy a kislánya még érettségi után sem akarta levágtatni a copfjait, egy mélyen hívó lélek, legszívesebben rakott szoknyát viselt, matrózblyúzt. Ötödmagával tartóztatták volna le, egy jelentéktelen kis szervezkedés miatt, gyerekes ügy, és a Majesticbe vitték föl.

Könnyedén akarta volna kimondani ezt a Majesticet, mert Szapáry Máriát negyvennégyes letartóztatása után szintén a Gestapo svábhegy-i villájába vitték. Cellájának be-
deszkázott ablakán át hallgatta, amint a Művész úti állomásnál megáll, majd újra in-
dul a fogaskerekű vasút. A második napon a hangokból fölismerte, hol lehet. Huber
Margit várta, egy pillanatig megbabonázottan figyelte barátnőjük arcvonásait. Ott az-
tán többször megverték. De nem mondott semmit. Elutasító ajakrándulással és kö-
zömbös várakozással telten emelte meg erős szemöldökét.

Egy hét múltán szállították volna őket Berlinbe, ahogy Demén Ágnes mondja, egye-
nesen az Alexanderplatzra. Nagy ügyet akartak. Idáig követték, de onnan már csak
egyetlen szemtanú maradt, folytatta, aki szerint egy ravensbrücki transzporttal szállí-
tották el. Minden követ megmozgattak, Lehrnek ugye mindenkivel, a nációkkal is meg-
volt a megfelelő nexusa. Dióhéjban ennyi a históriája.

Most viszont olyan értesülést kapott, vette át a szót a selyemruhás, hogy Irmussal
ugye, együtt lettek volna a helmbrecht-i halálmenetben.

Ne, nem.

Igen.

Meglehet, csak valami félreértés vagy fatális tévedés.

Most mindhárman tudták, hogy amíg Szemzőné meg nem érkezik, tényleg fontos
lenne megbeszélniük. Megerheljék-e, várjanak, netán óvatosan készítsék fel a feladat-
ra, ami már csak emberbaráti okokból sem elhárítható avagy hallgassanak. Szapáry
Mária mégis megmakacsolta magát, mintha nemhogy nem lenne sietős, de nem is ér-
tené. Mintha egyszerre mondana igent, nemet, a nagy fejét ingatta. Ezzel szilárdítot-
ta meg magát a csökönyös hallgatásban.

Ha ilyen témákra terelődött a szó, hallgatott. Közvetlenül az ostrom után még a leg-
képtelenebb dolgokon nevettek. Ahogyan teltek az évek, semmi nem változott meg,
mégis egyre nehezebben tudta rávenni magát a beszédre, hiába távolodott és felejtett,
nem ment. A torka, az orra, szájpadrólásán talán a nyálkahártya őrizte a dögszagot. Csü-
pa olyasmi jutott az eszébe, amit nem lehetett volna józan hangon kimondani. A szán-
kó a hevederekkel, hová lett a szánkó, amelyen a fagyott orosz hullákat kellett cipelni-
ük. Arról sem beszélt senkinek, csupán egyszer, Médinek, hogy a feje fölé emelte a tü-
köraknás fényképezőgépét, és még a terasz korlátján sem kellett hozzá áthajolnia, ha-
nem a sima, vajsárga műkö lapokkal burkolt falhoz tapadt, hogy ne láthassák meg, és
három egymást követő napon fényképezte.

Benne volt a képen a Szent István park száraz medencéje, ahová az embereket be-
terelték, és a sárga kerámiával burkolt kocsit, amelyen a csoportokat levezették. Most
az jutott eszébe, hiszen látott ő egy copfos kislányt a Majestic pincéjében; holott nem
látott ő ott semmiféle kislányt. Nem látta. Csak a folyosó durván lemeszelt téglafa-
lát láttam. Mintha mégis mentegetnie kéne önmagát. A filmet nem hívatta elő, de
a minden ízében megereszkedett barokk szekreter titokfiókjában őrizte. Meg végképp
nem értette most, hogy mit akarhat erről megtudni, mire lehet kíváncsi egy ilyen sze-
rencsétlen nőszemély. Vajon mire használná a tudását, ha tudná, mire lenne jó neki.
Akkor meg minek hozzásegíteni. Ezt azonban nem lehetett hangosan kimondani, s
mert tudta, nem lehet, ismét érezte rendesen a petúniák édes illatát. Ezt sem lehetett
volna, még nekik sem. Az édes dögszagról mélyen hallgatott. Arról is mélyen hallga-
tott, hogy minden évben kényszeresen elültette ugyan, ápolta, locsolta, de többször
megesett, hogy gyökerestül tépte ki a virágait.

Évek óta az egyetlen nyom, amire sikerült rábukkannia. Ne gondoljam, hogy rög-
eszmés lenne, de ez neki mégiscsak egy józan kis kapaszkodó.

Ez egy hallatlan ostobaság. Még hogy józan, és kapaszkodó. Ez a nő, ez a ti Ágnesetek lehet, hogy nem rögeszmés, de ostoba. Fölösleges hitegetni önmagát, és ezt te is nagyon jól tudod, Médikém, mondta ki mégis hangosan, hogy legalább Huber Margit erős hangját megszakítsa.

Mit csináljak, ha egyszer erre kér, hozzam össze őket. Szerintem is ostobaság, de miként lehetne elhárítani. Berlinből nem több Ravensbrückbe, mint egy óra. Onnan azonban el kellett volna előbb Flossenburgba jutnia, vagy bárhová. Mindez elég valószínűtlenül hangzik, ő maga is jól tudja, utánakérdezett és utánanézetett, ilyen transzportnak nincs nyoma, mégis a saját fülével kell megbizonyosodnia erről. Hát ezt mondta, mást én sem mondhatok.

Ha összehoznánk őket, erről értekeztünk, kérlek, vetette közbe a selyemruhas, aki nehezebben beszélt a zaj fölé, akkor Irmuskát nem fogjuk többé kikaparni a gödörből.

Nem tudod kiszámítani, ezt azért ne feledd el. Néha beszél magától, és akkor alig lehet leállítani.

Nem, nem, ismételte közben Szapáry Mária, nem létező esetek nincsenek. Húsz év után nincsenek nyomok, semmilyen. Értsük meg, édeseim, az eredmény, amit így nyerhetünk, a nem létező esetek közé tartozik. Erről van szó. Miért nem mondtad, ide figyelj, kedves Ágnes, én megértelek, de Irmuska nem emlékszik semmire. Semmire. Ilyen gondod meg ne legyen, édes Bellukám. Nem kell sehonnan kikaparnunk. Én nem tűröm, hogy emlékezzen bármire. Nincs gödör. Vége. Húsz év múltán nem kell emlékezni.

A számolás soha nem volt erős oldalad, Mária. Maradjunk a tizenötnél.

Na jó, de akkor mit tegyünk, kérdezte a selyemruhas barátnő ijedten. Hiszen éppen ezen tanakodtunk, hogy mit tegyünk.

Ugyan, ne legyetek már ilyen nevetségesek.

Én megmondom neked, édes Belluka, válaszolta Szapáry Mária tagoltan, akárha gyöngelméjűhöz beszélne.

Fiatalabb korában sem volt szép, de a mosolyával és a testéből áradó erővel sokakat meghódított. Az egészséges, szép fogaival, a határozott ívű ajkával, a domború, fényes, egész arcát uraló homlokával.

Kimegyünk a konyhába, megcsináljuk a *gin fizza*t. Ennyit tudunk tenni, és ahogy javasoltad is, megüljük Irmuka tiszteletére a citromvirágzás vagy a tökvirágzás ünnepét, bármit.

Forrongó, indokolhatatlan, hol a többiek ellen irányuló, hol önmagát emésztő dühét mégsem tudta megfékezni ezekkel a mondatokkal. Kifakadt, valami rettenetes vigyor maradt a nevetésből, és feltört a mélyből, magából kikelve kiáltozott. Ami a másik kettőt legfeljebb heveséggével lephette meg.

Most az egyszer fogjátok be a szátokat. Értem? Nem tűröm, hogy ebben a pokoli lármában itt összefüggéstelenül ordítózzatok.

Senki nem ordított, már megbocsáss.

Ordítózásra különben sem kér az ember engedélyt.

Nem lehetne megérteni, hogy nem bírom ezt a lármát, kérdezte sziszegve. És bizony azt fogjátok csinálni, amit megparancsolok, kiáltotta. Remélem, világos.

Ezzel sarkon fordult, és döngő léptekkel rohant a spárgatalpú cipőjében a nagy lakáson át. Talán betöri, fejjel megy neki, ha nem állt volna nyitva minden ajtó. Ők meg, mint a birkák, mennek utána. Huber Margit ezen bosszankodott magában. Elöl a megrettent selyemruhas, akit Szapáry Mária akkor szólított különös előszeretettel édesem-

nek meg Bellukának, ha értésére akarta adni szellemi pallérozottságát illető kifogásait. Teljes nevén őt Dobrova Izabellának hívták. A saját nyelvükkel eltelet magyarok gyakran értetlenkedtek nevének hallatán, s ehhez kislánykorától hozzászokott. Szlovák volt az anyanyelve, mindmáig megőrizte az akcentusát, amit azonban csak azok vehettek észre, akik tudták, hogy nem magyar. A kelletnél valamivel tágabb térben képezte a magánhangzóit, s hogy elejét vegye a kérdéseknek vagy a nevét illető élcelődésnek, bemutatkozásakor gyakran hozzátette, felvidéki családból származom, sőt olykor még előzékenyen a neve elé is engedte a magyarázatot.

De akkor legalább mondd meg, mi a csudát akarsz, kiáltozta futtában, felindultan, lépteik döngésén, kopogásán, a parketta reccsenésein átkiáltva. Honnan a fityfenéből tudjuk, hogy mit kívánsz.

Csináljátok itt ezt a szcénát, értelmetlenül, kiáltozta utánuk Huber Margit is, amivel persze nem tudta, nem is akarta őket leállítani. Ha mindarra nem volt magyarázata, amit az elmúlt évtizedekben átéltek, s egyetlen napra nem volt magyarázat, akkor hogyan lehetett volna egyetlen érthető oka egy ilyen dühkitörésnek. Mégis követték egymást mindenféle érzelmi ingoványon át, mert egymást jobban értették, mint másokat. Már amennyire az ember a másikat egyáltalán követheti vagy a másik lelkébe beleláthat. Amiből a saját neveltetésének megfelelően nem következett, hogy mindent el kell fogadnia. Annak a kicsit sértett, mégis nagyvonalúan megbocsátó áradásnak, amivel Dobrova eredt barátnőjük nyomába, akárha egész testével ellen kéne állnia. Viszolyogtatónak érezte őket, és az egészet, beleértve a saját magára osztott szerepét. Az egyiket azért, mert túlságosan heves vérű és erőszakos, a másikat az elviselhetetlen érzelmessége miatt.

Előbb átrohantak egy talán még nagyobb szobán, amelyet Szapáry Mária műhelynek használt, aztán a hallon át egy meglehetősen szűk és hosszú átkötő folyosóra értek ki, ahol a megszorult meleg nyáresti levegőben váratlanul érezni lehetett a konyhából kiáradó tömény és állott ételszagot. Amerre mentek, mindenütt égtek a villanyok, ami Huber Margitot különösen bosszantotta. De ritkán engedte meg magának, hogy eloltson közülük legalább egyet, s ezzel legalább egy kicsit kielégítse takarékosági hajlamát. Ritkán is adódott volna alkalom, mert Szapáry Mária minden este széles, invitáló mozdulatokkal bevezette őket a szalonjába, ám láthatóan nem vette szívesen, ha innen kimennek.

Ebben a dologban igazán nagyon furcsa volt. Valamennyien kinevették, hogy üldözési mániája van.

Hiszen az ajtók nyitva álltak, mindenütt égtek a villanyok, különben sem mondta volna senkinek, hogy mit csináljon vagy hová ne menjen, mégis szigorú tabu alatt tartotta az átlátható, világos és kopár szobákat. Ha valaki mégis önállósította magát, vagy ki kellett mennie, akkor ideges lett, a nyitott ajtókon át utánuk nézett, vagy ami még rosszabb, utánuk kiáltott.

De bármilyen jó barátnők voltak, legfeljebb kinevették vagy ugratták egymást az ilyen furcsa tulajdonságok miatt, soha nem mentek a mélyre, nem kérdeztek. Nemcsak soha nem ölelték át vagy nem csókolták meg egymást, hanem azt sem mondták volna szívesen senkinek, hogy jó barátnők volnának. Meglehet, nem is gondolták.

Nemcsak állott ételek illata csapta meg az orrukat, hanem a túltömött és fedetlenül hagyott szemetesvödöré és a napok, talán hetek óta elmosatlan edényeké, amelyek el-leptek és beborítottak a konyhában minden vízszintes felületet; ott tornyosodtak a tűzhelyen, betöltötték a mosogatót, és billenékeny piramisokban halmozódtak a konyha-

székeken, a hatalmas, gyalult, valószínűleg valamelyik felszámolt kastély háztartásából származó konyhaasztalon.

Ez botrányos, már megbocsáss. Mi történik itt, kérdezte az ajtóban Huber Margit meglepetten.

A vontatóhajó ide csak a gyors kis lüktetéseivel hatolt el.

Szerintem neked megint nincs bejárónőd, tette hozzá Izabella, mint aki maga is méltatlankodik.

Ráadásul szó és búcsú nélkül hagyott itt ez a bűzös testű dög, dühöngött tovább Mária, s mivel a konyhaszekrényben természetesen nem lelt megfelelő poharakra, két kézzel turkált a mosogatóban a szennyes edények között. Ne bosszantsatok már ezzel is.

Ha nem tévedek nagyot, akkor jó két hétnek kellett időközben eltelnie.

Ekkora hőségben nem veszélytelen.

Az előbb még nem, most azonban tudta, hol kell a poharakat keresnie. Kionthatatlan dühe miatt a feladat mégis minden erejét meghaladta. Bár igazán úgy tűnt, mintha mesterségesen kormányozta volna bele magát a dühébe, mégsem nyílna belőle visszaút, amit nem egészen értett. A többieknek játszott szerep volt, amely azonban megvédte őt tőlük valamennyire. Ilyenkor az ember önmagát tekinti magában idegennek.

Át kell magán törnie.

Itt vannak, persze hogy itt vannak a kis rohadtak, alatta, kiáltozta közben, mint aki igyekszik úrrá lenni önmagán, hol lehetnének másutt, dühkitörését azonban csak egy újabb indulatkitöréssel fékezheti. Mi a francnak nem költöztem még el ebből az egész rohadt lakásból.

Én magam sem értem.

A másik két nő nem szólt a konyha ajtajában, elnémította őket az újabb fordulat. Ugyanis volt még valaki a lakásban, egy náluk jóval fiatalabb nő. A legtávolabbi szobában feküdt vagy pléddel betakarva ült a teraszon, egyfajta növényi létezésben élt vele. Annak a szobának az ajtaja legtöbbször zárva volt, s ha valami miatt az ostrom után Szapáry Mária semmiképpen nem költözhetett el, akkor a beteg nő miatt nem tehetett volna meg, legalábbis mások így emlegették, a beteg barátnője. Azért jöttek ide minden este, hogy Máriának ne kelljen őt magára hagynia.

A mosogatóban csörömpöltek, csúsztak a keze alatt a szennyes edények. Bella mozdult volna, hogy segítsen, de aztán mégsem kockáztatta meg.

Talán Elisa miatt, próbálkozott Huber Margit elváltozott hangon, óvatosan és résztvevően, holott tudta, ezzel a kérdéssel túl messzire megy.

Talán az állapotában állt volna be valamilyen változás, úgy értem, valamilyen negatív változás, ha megkérdezhetem.

Alig kezdte el, egyetlen pillantással fojtotta volna belé a szót Szapáry Mária. De nem tudta, és ezért Huber Margit csak lassan hallgatott el. Két ilyen rohadt nő. Hogy a legfeltettebb titkaiba másszanak bele.

Közben nem is voltak semmiféle féltett titkai.

Megpukkadok.

Ennek megfelelően zörögtek és csattantak a keze alatt az edények, zománc a fémen, üvegen a porcelán. S miközben valamilyen kicsi, valósággal zsugorított hangon tovább kiáltozott, ami persze barátságuk pecsétjének is számíthatott volna, két hosszú poharat végre meglelt. Ilyesmit senki más előtt nem engedhetett meg magának. Tudta, hogy igazságtalan velük, de kivel legyen igazságtalan. A poharak homályos falán a citrom húsának beszáradt foszlányai, alján pedig a kővé keményedett cukorban a citrom

magjai. Épp az igazságtalanságot kellett ahhoz megengednie, hogy fájjon nekik, ami ennyire fáj, és valójában nem tudja megosztani. Józan perceiben hálás volt ezért. Hogy itt vannak körülötte ezek az egyre sérülékenyebb nők, s mégis ugyanolyanok, mint kislánykorukban. Egyik kezével egymás után halászta ki mind a kettőt, mivel azonban pontosan emlékezett rá, hol található a halomban a harmadik pohár, közben a karjával meg kellett tartani a megemelt edényeket.

Elisának nincs állapota, ezt egyszer és mindenkorra vegyétek tudomásul, szisztegte. Nem volt állapota, és nem lesz. Következésképpen az állapotában sem állhat be változás. Különbösen is ő az utolsó, aki nekem bármiben gondot okoz.

Nem értem, miként lehet egy ilyen ártatlan kérdést félreérteni.

Ha csak nem szándékosan.

Gondot az okoz nekem, semmi más, hogy ebből a rohadt lakásból miért nem költöztem el. Nem bírom, nem bírom ezt a zajt, ez pokoli.

Minek vagyok még mindig itt.

A rohadt talán mindenütt másutt érvényes és indokolt lehetett volna a városban, a tisztán és átláthatóan épített, viszonylag rendben is tartott Újlipótvárosban nem. Még akkor sem lehetett a jelzőt hová tenni, ha az ember nem felejtette el, mi történt negyvennégy telén a Szent István parkban és az Újpesti rakparton. Vagy ötvenhat novemberében miként rakodták le ugyanott a fagyott holttesteket egy teherautó platójáról, igen, ugyanott. És nem a zaj, közel sem. S hogy az innen azt jelenti, az országból miért nem ment el, a lakás talán azt jelenti, hogy nem mehet ki ebből az egész nyomorult világból. A dühe pedig azt jelenti, vajon hová mehetne. Huber Margit ebben a pillanatban értette meg, hogy Máriát az óriásira növesztett részvéte kínozza. S amint megértette, nem kellett sokat gondolkodnia, hogy mit válaszoljon. Habár a fojtogató féltékenységet, amit Irma és főleg Elisa miatt érzett, előbb le kellett gyűrnie. Nincs két gyermeke, akiket meggyilkoltak volna. Nem hurcolták el, hanem maga is tehetetlenül szemlélte, amint másokat elhurcolnak. Nem volt ifjúkori agyvérzése, nem szorult ápolásra, s ezért Mária részvéte soha nem számíthatott. Természetesen nem azt mondta ki, amit gondolt. Már csak azért sem, mert ebben a helyzetben igazán a féltékenysége volt a legkevésbé érdekes.

Nyolc éven át dolgozott korrepetitorként a berlini, majd húsz éven át a budapesti operában. Hajszálpontos fogalmai voltak arról, hogy a hisztérikus dühkitöréseknek mi a belső logikája, s miként kell a gondjaira bízott énekeseket indulataik megfékezésére rábírnia. Csupán a mániákus ismétléssel tárhatják fel rettegésük mélységeit, s amikor az ismétlésből nincs már visszaút, akkor lecsapni. Egyenesen azt várják, kívánják, menjen velük, húzzák és betekerik az idegszálaikat, tébolyuk erejével magukkal rántanák a mélybe. Résztét minden esetben nem érezhetett irántuk. Ebben segítette, hogy az ember ösztönösen meg akar szabadulni minden kis fájdalomtól, amit mások okoznak. Bár közel sem járt mindig sikerrel. Ha sikerült a műveletet végrehajtani, akkor viszont valósággal szét tudta robbantani a hisztériát, ami őt is robbanásszerű kielégülésekkel töltötte el. Ennél azonban majdnem fontosabb volt számára a hisztéria megfékezésének és hasznosításának szakmai aspektusa. Drámai erő és a légzés összefüggése, ezek hatása, hitelessége, arányai, kifejezési technikái, mindazok az eszközök, amelyek kizárólag rá és az énekesekre tartoztak. Később úgy lehetett hivatkozni rá, mint egy szakmailag kidolgozott példatárra.

Megállította, lesüllyesztette, megsűrítette magában a levegőoszlopot, amitől impozáns testének tartása megváltozott. A barátnők Brünhildának nevezték egymás között, s ezzel fejezték ki idegenkedő bámulatukat és sóvárgó rettenetüket iránta. A legpa-

tinásabb, a liberalizmusáról messze földön híres pesti leánygimnáziumban, a Veres Pálné utcában lettek elválaszthatatlan barátnők, s ebből az iskolából ismerték Demén Ágnest. Ahol az ötvenfős osztályokban együtt tanult gazdag, szegény, polgár és arisztokrata, sváb, tót, magyar és zsidó, s már ott csodálták Margitot, hogy van benne egy ilyen óriási, idegen nő. Nyáron aztán szabályosan kifehéredett a szőkesége, bőrébe azonban a nap bátran belekaphatott, s tényleg volt miben gyönyörködniük.

A húszas évek végétől, mikor a nők már szabadon napra mentek, minden ruhájától megszabadulva tombolt a fény befogadásának gyönyörében, barnára égette a csupasztését. Ehhez a férfiaknak nem volt sok közük, miként korábban a fiúk félénk bámulata sem érintette meg. Mára habfehérre őszült, fényes, barna homloka fölött világított a hajkoronája, melynek tömege persze valamelyest meglazult. Szeme fényes csillogással telt el, mikor egy alsóbb regiszterből, még kíméletesen, legmelegebb hangszínét megütve, mélyen kizengetve és növekvő erővel megszólaltatta a levegőoszlopot.

Magad is jól tudod, Mária, hogy képtelen hülyeségeket beszélsz. Hogy költözhetnél volna el, s Elisával vajon hová költözhetnél volna, az istenért. De főleg minek kellett volna elköltöznöd bárhová. Mosogatás helyett az ember mégsem költözhet folyton.

Az utolsó szó után, mely valósággal beleakadt a levegőbe, szünetet tartott. Következő mondatában jelentősen meg akarta emelni a hangerőt, a hangszínén is változtatni még. A mondat hosszú lesz, bonyolult, a hangerő óhatatlanul megnehezíti az artikulációt. Nyelvnek és ajaknak ilyenkor kell minden szótagot a legkíméletlenebbül kifejeznie.

Lelküismeret-furdalásod persze legfeljebb azért lehetne, semmi másért, mert még mindig nem beszélsz tisztességesen a cseléideiddel.

Mária erre a drámaian tagolt ordításra nevetéssel válaszolt, honnan tudod, valósággal fölvihogott.

Honnan tudnám, eleget hallottalak. A francnak nem tudod megtanulni, hogyan kell tisztességesen beszélni. Legfeljebb ezért lehetne némi lelkiismeret-furdalásod.

A súlyát akarta levenni a válláról.

Holott nevetséges lett ezekkel a banális énekmesteri technikákkal.

És le is vette.

Ahogy adagolta, mesterségesen növelte, csökkentette a hangerőt, ahogy függőlegesen, füttyösen csücsörítve formázta a szavakat, és ki nem fogyott a levegője, azzal lekötötte Mária figyelmét. Ágyékából, a hasából árasztotta rá a gondosan megformázott aggodalmát, miközben hangjának egyenletes, kissé érdesen visszhangos lüktetésével önkéntelenül ellenpontozta a vontatóhajó köveken, föld alatti falakon, pincék tompa üregeiben fölerősödő alattomos löketeit. Mintegy bemutatta, így fokozható a dráma, és ugyanazokkal az eszközökkel oltjuk ki szépen.

Még ha tekintélyes méretű, barnára égetett, erősen ráncosodó keblét ily szemérmetlenül megemelve és összenyomva közszemlére tette is, alkatában volt valami aszketikus, alázatos. Erkölcsei tartása, megjelenése és a munkája szakmájának papnőjévé avatta, áhítatos tiszteletet váltott ki a tanítványaiból. Bár nem értették, miért dohányzik annyit. Miközben a levegőt adagolta, túlfűtötten hullámozott és reszketett a hús az erősen hímzett, ráncolt és csipkézett blúz keretében. Mária kritikus szemében e füledt és buja kép erősödött meg, holott a teste a bizalmasan mély hang áramában észrevétlenül ellazult. A kaláris vörös szemecskéi ugráltak a finoman reszkető ráncokon.

Vihognia kellett az élvezettől, miként egy kislánynak. Azt hitte, attól nevet, amit lát, valójában inkább attól nevetett, amit érzett.

Egy kis érzelmi távlatra van szüksége az embernek ahhoz, hogy fölmérje a saját cselekvéseit.

Kacarászott, halálosan élvezte a távolságot, amit Médi a hangjával megnyit és át-hidal.

Ő meg színházi kosztümöket tervezett, egy rokon szakma szempontjából vette szemügyre barátnőjük alkatának színpadiasságát, s hogy valamilyen külön keresetet biztosítson kettőjük megélhetéséhez, mindenféle kicsi sztárnak saját kezűleg varrt, szabott. Mint aki hirtelen azt mondja magának, hiszen ez remek, ilyen ráncosra égetett kebleken ez a fehér csipkeblúz.

Csakhogya a nevetéstől megcsúsztak a karjával megemelt, a mosogató peremén megtámasztott edények.

Egy piros zománctfedő szánkázott le először, s úgy látszott, mintha ezzel megindítaná a különböző nagyságú desszertestányérokból és -tálakból álló színes oszlopot. Másik kezével szerencsétlenül kapott utána. Nemhogy nem érte el, nyomban csúsztak a tányérok, lendületet kaptak a nagyobb, domborításoktól egyenetlen felületű tálakon. Mindezek alatt pedig összetört a pohár a kezében, fölordított, mert az ujjába belevágott, s ettől az egész halmot önkéntelenül megtaszította. Amit természetesen éktelen zaj követett. A két nő ugrott volna az ajtóból. A csúszást, a csattanást, a csörömpölést, amely egyetlen szempillantás alatt a szétpattanó és széthulló színes cserepek tömegével szórta meg a konyha kövezetét, nem lehetett feltartóztatni.

E pillanatban már nem is lett volna hová lépniük.

És ugyanilyen hirtelen lett teljes csönd a csatatér fölött.

Álltak, mindhárman megbűvölve bámulták a gyászos eredményt. Mária a szájába kapott ujjával a cselédszoba nyitott ajtajáig hátrált a cserepek között, s amint megtámaszkodott, az ajtó nekicsapódott a falnak. De mi volt ez ahhoz képest, amit ők már pusztulni láttak az életükben. Néhány másodpercig, míg egyszerre föl nem nevettek, mert élvezték, hogy ahhoz képest ez mily kevés, hallani lehetett a vontató mély, lüktető hangjait. Bár azt is hallani lehetett, hogy van benne, időközben belefűződött egy másik lüktetés. Talán egy másik vontató közelgett. Valószínűleg ellentétes irányból, az Árpád híd felől, s nem volt azonos a ritmusuk. Mária lassan csúszni kezdett a sima ajtón, mint akit teste súlya húz. Még azt is meg tudta volna mondani, hogy a vontató most ér a Pozsonyi úti református templom előtti üres partszakaszra, ahol még nem visszhangzik annyira.

Csupán akkor lett csönd a folyó felett, ha erősen zajlott vagy beállt a jég.

Látod, bömbölte Huber Margit, látod, hahotázott. Ezt előre meg tudtam volna jósolni neked, láttam, előre láttam, esküszöm.

Jaj, mutasd az ujjacskádat, kiáltozta Dobrova Izabella teli aggodalommal, mert a ki-robbanó nevetésüket szerette volna rögtön érzelmes részvétbe átfordítani. Biztosan nagyon megvágtad magad.

Szája mélyén szopogatott ujjá mögül Szapáry Mária velük kiáltozott, miközben rázta a nevetés vagy talán a sírás. Jaj, az egész tizenhatodik századom. Szája megtelt a vér ízével. Csúsztott lefelé az ajtón, és a fenekével lassan földet ért. Nekik bohóckodott, mert egy kicsit azért szégyellte magát a konyhájában uralkodó állapotok és az ügyetlensége miatt. Oda lett az egész tizenhatodik századom.

Ott ült kinyújtott és szétvetett lábbal az urbinói műhelyből származó s valóságosan múzeumi értéket képviselő majolikaedények darabjai között, a kockás kövön, és megingt csak nehéz volt elhinnie, hogy akkor ez a történet vége.

Nem az ujja fájt.

Mikor röviden csöngettek odakinn, épp arra gondolt, ez nem sorscsapás, nem érdemes ellenkeznie.

Hallottátok ti a liftet, kérdezte, s azon csodálkozott, hogy valamit nem hallott, amit hallania kéne.

Én ugyan nem.

Nem, igazán semmit.

Csak nem jött föl gyalog.

Ezek szerint.

Ne menjek, ha gondolod, kérdezte Dobrova előzékenyen.

Én megyek, hangzott Mária határozott válasza, de nem siette el.

Nem bírta volna rájuk az ajtónyitást, erre szüksége volt.

Ezen az estén Szemzóné valóban igen lassan ért föl. Megállt a lépcsőfordulóknál, minduntalan elgondolkodott, helyesebben jó időkre el is felejtette, hogy hol van vagy hová tart. Minél magasabbra ért, annál melegebb lett, pedig az emeleti folyosókon nyitva álltak a belső udvarra néző ablakok. A falakat sárgásan és kékesen erezett, rózsaszín foltokkal tarkított fehér márvány borította, csönd volt és tisztaság. S még akkor sem nézett volna ma szívesen bele a házmester alkoholtól duzzadt ábrázatába, ha ettől a házmestertől nem kellett igazán undorodnia. Végül is azok közé az emberek közé tartozott, akik nem maradnak ugyan szívesen tisztességesek, szabályosan megütözköznek magukkal, hogy tisztességtelenek lehessenek, ám a tisztességtelenséghez szükséges elemi tehetség hiányzik belőlük. A lift tágas, tükrös kabinjában Szemzóné esténként részvétlenül szemügyre vette ennek a búskomorsággal küszködő embernek a bizonytalan, lágy, kissé nyomott profilját, örökösen lehajtott fejét, rövid, mindig behúzott nyakát, erős és jól megépített testét, amelyből erőtlenség áradt és a szellemi szellőzetlenség savanyú illata, ha pedig beszélt, akkor az erős szájszaga. Neurózisának állagát vette szemügyre, az alkatát tapogatta le, amely az örülettel határos betegségnek otthont adott, mintegy megtalálta benne a lehető legmegfelelőbb táptalajt.

Minden alkalommal meg kellett állapítania magában, hogy határeset, de nem tudna rajta segíteni.

Negyvennégyben Varga segített Szapáry Máriának, és nem keveset kockáztatott. Ezért azonban, mint valami gyöngeség miatt, inkább megvetette önmagát.

Nem meggyőződésből tette.

Ezeket a gyanús alakokat, akik Szapáry Máriánál ki-be jártak, a bujkáló zsidókat, az illegálitásba kényszerült kommunistákat és szociáldemokratákat meg a mindenféle katonaszökevényeket őszintén megvetette, a söpredék. Ezért van mindig széthúzás a magyarok között. Varga a kemény kéz, a szigorú társadalmi rend, a magyarság összetartásának híve volt. Jobban imponáltak neki a sima modorú németek vagy akár a rikácsoló nyilasok. Ezek mégiscsak jót akartak. Ő maga is egy titkos, hazafias szervezet tagja volt, amely a mai napig működött. De Szapáry grófnő egyszerűen lerohanta, lepénzelte, belevonta, nem engedett neki más utat. Ez volt a gyöngéje, a pénz, meg főleg a mindenféle rendű és rangú arisztokraták, akikkel szemben védtelennek érezte magát.

Nem jelenthette fel őket, ha egyszer segített nekik ezt a söpredéket menteni.

Az egyes emeleteken mindössze két lakás nyílt a folyosókról, a legfelsőn azonban egyetlenegy. Ha valaki kilépett itt a liftből, akkor egy tágas, márványtól hűvösen ragyogó térben találta magát, amelyet nappal kivilágítottak a lőrészerű ablakok, s szem-

ben állt egy komoly, barna tölgyfa ajtóval. A lift mögött volt ugyan még egy vasajtó is, onnan kényelmetlen vaslétrán lehetett fölmászni a liftházba, ahonnan ki lehetett jutni a lapos tetőre, erről azonban kevesen tudtak.

Szemzőné enyhén bepárásodott gyöngyvászon kiskosztümjében türelmesen várakozott az ajtó előtt, s ajkán megjelent a fanyar mosoly, amit Máriának készített elő. Mélyebben kellett lélegeznie. Rögtön el akarta volna neki az egészet mondani. Mivel a lakásból nem hallott ki közeledő lépteket, kinyitotta a retiküljét, kivette a fehér batiszt zsebkendőjét, s ajka fölül leitatta vele izzadságának nem látható gyöngyeit.

Most mi legyen, végül is mit tegyünk, kérdezte odabenn Dobrova.

Nem döntöttük el.

Hogyne döntöttük volna el, én döntöttem, válaszolta Szapáry Mária, aki az ujjbegyén ejtett sebet egy másik ujjával ügyesen leszorítva, öklével kitörölte szeméből a könnyeit, és föltápászkodott a konyhakőről. Jaj, nyögte közben, ami szintén nekik szólt, mint valami újabb mentség és magyarázat, már megint dagad a bokám. A legtermészetesebb, hogy mélyen hallgatunk. Egyszerűen semmit nem mondunk neki. Az ószeresnőt pedig nyugodtan bízzatok rám, mondta elmenőben. Én fogom visszahívni, elintézem, ne féljete, legalább mindent rendesen megbosszulok.

A következő percekben elfelejtették, hogy miről kéne mélyen hallgatniuk.

Arnót Irma érkezésének hatására olyan lett a felfordulás, akárha farsangi mulatságra készülődnének.

Miközben letette kalapját, retiküljét, és lassan lehúzta csipkekesztyűjét, kissé bizalmatlanul, kissé tartózkodón szemlélte őket, amint kizúdulnak az előszobába, és egymás szavába vágva, nagy hahotázások és vihogások közepette magyarázzák, miként és kinek a figyelmetlensége miatt következett be a katasztrófa. Aztán egymást taszigálva valósággal áthullámoztak a helyiségeken. Nem lehetett szem elől téveszteni a túlzást, hogy valamiért túl beszédesek, túl hangosak, túl tola kvók, túl nagyok a csontjaik, undorító embergépek.

Előbb a hallba indultak volna, onnan Dobrova vezetésével mégis visszatértek a konyhába.

Valahol az Eskü tér mögött van egy porcelános, aki pontosan ilyesmivel foglalkozik.

És mit csináljak vele, zsákban vigyem hozzá? Rá nem tudnék nézni egy ragasztott edényre.

Ugyan, ugyan, ellenkezett Huber Margit azonnal, hogyan mondhatsz ilyet, Dobrova, hiszen az a Veres Pálné lelegején van, majdnem a Kúria utca sarkán.

Kidobni, elfelejteni, harsogta Szapáry Mária.

Éppen ezért mondom, hogy az Eskü tér mögött.

Mondhatnád, hogy a Tiszi Kaszinó mögött, s akkor lenne pontosabb.

Ugyan, mit kötözködsz.

Fölszedegették, lassan elcsitulak, felsöpörték, de közel sem vesztek össze, a konyhában inkább fenyegető béke uralkodott.

Igazán nagyon sajnálom, helyetted is igen sajnálom, mondogatta Irma csöndesen. S miközben Mária azon nevetgélt, hogy hol mindenütt találnak még cserepet, Médi és Bella beállt a mosogatóhoz, hogy poharakat mosson el.

Egyszer talán majd el fogom neked mondani, Irmuska, hogy miért volt nekem fontos ez a néhány darab.

Ha Elisának is csinálunk, kiáltotta át nekik Huber Margit a mosogatótól, akkor egy poharat még nyugodtan keríthetsz, Mária.

De csak a visszafoghatatlan féltékenysége szólt ki így, legalább utólag, hogy ezek ketten a cserepek szedegetésével ne legyenek együtt.

S az igyekezet hallatán Bella is belenevetgélt, bár ő ebben az egész féltékenységi játéokban nem volt érdekelt.

Figyeld, csak figyeld, egy kicsit úgy beszélt, mint aki Huber Margit sebének mélyére váj, ebben a nagy kuplerájban nem lesz hová tenniük.

És Máriának tényleg mentegetődznie kellett a tömött szemetesedény előtt. Mit tegyen, ha minden este elfelejti kitenni.

Micsoda kérdés, hogy mit tegyél.

Ne felejtsd el, ennyire egyszerű.

Mindenesetre várjatok vele, megkérdem Elisát, egyáltalán óhajtja-e.

Előbb azonban ki kellett még mosnia a sérült ujját a fürdőszobában, és Irmának előbb be kellett kötöznie.

Némán ültek a kád szélén, nem is néztek egymásra. Mögöttük nyughatatlanul csöpögött a csap, s mivel hónapok óta csöpögött, sárgásbarna csíkot húzott a kád zománacán. Nem rozsdá volt, hanem a termálvízből kicsapódó kéntartalom, a legszabályosabb kénkö, amit a pokol jelének szoktak tartani. Az Újlipótváros hetente két estén, szerdán és szombaton a Margitsziget hőforrásaiból kapta a meleg vizet, ami nemcsak nyomokat hagyott, hanem záptojásra emlékeztető erős illatával átjárta a lakásokat és a lépcsőházakat.

Ha teheték, loptak maguknak ilyen rövid, nyugodalmas perceket, ám egy kicsit tartottak is ezektől. Mintha valami visszavonhatatlan történhetne meg velük, meg is történt, amiről viszont évtizedek óta nem tudtak lemondani.

A négy barátnő egymáshoz fűződő viszonyának megvolt a maga etikettje, s akarták, nem akarták, a közös gimnáziumi évek óta ezen szinte semmi nem változtatott. Még a hosszú távollétek sem. Talán Mária és Irma között volt a legmélyebb a vonzalom, bár igen nagy távolságból szemlélték meg egymást. Ez nem idegenkedés volt, ellenkezőleg, tartós kíváncsiság. Még mindig találtak egymáson vagy egymás viselkedésében valami hallatlanul megkapót, amitől nem tudták volna ugyan megtagadni a vonzalmukat, mégis túlnőtt a szociális normáikon, és ezért nem is csökkenthették a távolságot.

Még érettségijük nyarán valamennyien külföldre kerültek, és amikor több mint egy évtizednyi távollét után, immár gyerekekkel, elváltan, illetve özvegyen, lassan visszazivárogtak Budapestre, akkor hiába is látták jól egymáson az ijesztő és minden ízükön átszivárgó változást. Irma Bécsből jött a férjével és a két vasgyúró kisfiával, az ikrekkel, valamivel utána Rómából Mária, egy évvel később Bella igen rossz lelkiállapotban, szintén egy kisfiúval jött Párizsból, és legutolsónak Margit is megérkezett Berlinből. Ha ő ennyire megváltozott, akkor valami rajtam is ugyanennyire látszik. Önféjű, becsapott, megcsalt, elhagyott, sok mindenben megcsalatozott asszonyok lettek, de egyetlen szándékos szóval nem vallották volna be sem egymásnak, sem másoknak a csalódottságukat. Kizárólag önmaguknak. S ez már azért elég volt ahhoz, hogy egymáson is mindent lássanak, és lássák a mélyen megőrzött azonosságukat.

Önállóságuk biztosítékait semmi nem oldhatta ki.

Életük változókényabb elemeiről inkább csak elejtett szavakkal tájékoztatták egymást, miközben kicsit vonakodva, a távolságtartás mélyen liberális igényét követve visszaléptek abba az érzelmi közegbe, ahol semmi nem változott. Mária és Margit örökösen civődött, kötözködött, összevesztek, kibékültek, miként kislánykorukban, Izabella és Irma között pedig kölcsönös jóindulatuk ellenére formális maradt a kapcsó-

lat. Hiszen mindig is ez volt a jellegzetessége, a kölcsönös és semmire nem kötelező jóindulat, amit a jellegzetesen polgári formalitások nélkül nem is lehetett volna élvezetessé tenni vagy életben tartani. A semmitmondás mint önérték, amit azonban mindketten élveztek. Mária épp e formalitások miatt bosszankodott. Az ő neveltetése megengedte, egyenesen ösztönözte az élességet, személyiségének szuverenitását pedig közel sem kellett elfednie, nyers volt, szédült tyúknak, buta libának tartotta Izabellát, kiismerhetetlennek az udvariasságát, fárasztónak az érzelmeskedését, bár kivételes képességeit hangosan csodálta.

Irma kicsit szétnyitotta Mária ujjbegyén a húst, és gyöngéd ámulattal belenézett a sebbe.

Egészen ügyesen szorítottad el, mondta csöndesen.

Nem is tudom, egyre erőteljesebben undorodom a vértől. Az utóbbi időben legalábbis. Maga az elképzelés, hogy örökösen folyik és dobog benned.

Igen, elég kellemetlen érzés lehet, nézett föl Irma a sebből.

Annyira szerette ennek az arcnak durva és elrajzolt vonásait, néha elakadt a szeretettől a lélegzete.

Imént, amikor jól beszoptom, csaknem azt hittem, elhányom magam.

Olyasmi, amivel egyedül nem tudsz mit kezdeni.

Mi az, hogy nem tudok, kérdezte Mária meglepetten, mint akit érzékeny pontján érintenek. Honnan tudod, hogy mit tudok vagy mit nem tudok.

Nem kivételes, így értem, nem vagy egyedül vele.

Pedig elég távol áll tőlem, mármint az undor, az utálat, vagy legalábbis remélem, hogy távol áll, folytatta egy kicsit elbizonytalanodva. Mondjuk a hagymás zsíron megpirított vért kifejezetten szerettem. Rá nem tudnék nézni. Volt szakácsnőnk, aki a hagymával együtt még egy kis zöldpaprikát is fonnyasztott alá, almagerezdeket. Vagy fácánvér áfonyával, mondhatom neked, mennyei.

Szerencsére soha nem ettem, de elég brutálisan hangzik.

Hiszen rendszeren vadásztam, meg az ember, ugye, amíg lehetett, rendszeren menstruált.

Ha nem rendetlenül.

Maradj most kicsit.

Ez vérezni már nem fog, de biztosan ott, a faliszekrényben van a sebhintőporod. Bár semmi teteje, szépen dezinficiáljuk. Talán nem mondtam még neked, hogy nekünk egyszerűen kimaradt a táborban a menstruációnk.

Még csak tábor sem kell hozzá, Irmuska, világos. Én a Majesticben hagytam el ezt az egészszet.

Kivéve a kápókat, ők aztán menstruáltak, s nem csak azért, mert ettek. Meg a *Blockältestét*, ő is menstruált, volt állandó szeretőjük, úgymond rendszeres nemi életet éltek, és kapták a margarint. Ezek azért feltételek. Kell még nekem egy darabka sebtapasz, egy olló, és akkor rendszeren ellátalak.

A gondoskodás elég jólesett Máriának, aki ebben a pillanatban azért fohászzkodott magában, hogy Irma csak ne menne tovább a mesében, de éppen azért igényelte a közelségét, mert furcsa volt, szokatlan, hogy nem ő gondoskodik, valami, amiből ritkán részesül.

S ehhez a mese is hozzátartozott.

Mária több mint két évtizede éjjel és nappal gondoskodott Elisáról, s akkor ebben benne voltak a légiriadók, a bombázások, a pince, a letartóztatás, amikor nem tudta, hogy gondoskodik-e valaki róla, az ostrom végeérhetetlen napjai, az egész háború.

Közbe kellett volna szólnia, valamilyen más témát találnia, de nemhogy nem jutott semmi az eszébe, amivel Irmát eltérítheti, hanem éppen az jutott eszébe, hogy amikor nem tudták Elisát a pincébe lecipelni, miként vette ölébe a fejét légítámadáskor ebben a fürdőszobában. Ha valami történe, akkor legalább ne lássa. Megegett, nem tudták megállni, félelmükben itt csókolták és nyalták szét egymást a reszkető falak és üvegek között, mint akik még sietnek. Zavarában, kissé ügyetlenül ismét kisodorta és szokása szerint a füle mögé kerítette az ép kezével az egyenes szálú ősz haját.

Véletlenül még ultraszeptilt is találsz, válaszolta. De Médinek igaza van, az egész lakásom egyetlen nagy kupleráj.

Bizonyára azért van így, folytatta Irma a korábban megkezdett mondatot, miközben a tükrös faliszekrényben lassan mindent megtalált, mert az embernek nem marad más tulajdona, mint a becses és kevésbé becses tulajdonságai. Hát nem. Olyan sok meglepetés végül is nem érheti. Illetve érhetné, de nem kíván újabb sérüléseket. Ahogy a szíved üt, személyes. A véred azonban nem, a vér személytelen. Talán ettől undorodsz. Ilyen kínos dolgokat az ember fiatalabb korában egyszerűen nem vesz tudomásul.

Csak nem gondolod komolyan, hogy mindenkiben egyforma vér folyik.

Na jó, benned persze nem, te vagy a kivétel. Mégis, gondold meg, folytatta, s ajkán el nem fogyott a fanyar mosoly. A vérednek van típusa, van állaga, de a típusa vagy a sajátos állaga szerint sincs például más íze. Andorékkal mindig újra megköstöltatta a Bókay, ami elég hajmeresztő ötlet volt tőle, de akkor még más elképzeléseink voltak a *higiénéről*. Mindenesetre valami olyasmi, ami nem a jellemedhez tartozik, hanem pontosan fordítva, te tartozol hozzá, mert a meleg vérű élőlények közé tartozol, és akkor még finoman fogalmazok. Ez bosszantó, ez bántó. Akkor mire ez a sok önálló és független gondolat, meg az egész híres individualitásunk. Akkor te is ennek az óriási csűr-hének az uralma alatt állsz, s miért ne jöhetnének a viceházmesterek és a diktátorok.

Ezzel visszaült a kád peremére, kezébe vette, ismét óvatosan maga elé emelte Mária erős kezét, a sérült ujját.

Tudod jól, én nem tudok mit kezdeni az ilyen tömény szociálpszichológiával, válaszolta Mária gyorsan, mert úgy ítélte, hogy ezek a diktátorok megint túl veszélyesek, és Irmát visszahúzzák.

Kicsit rángatta hozzá a vállát, mint aki mindazonáltal jelzi, tisztában van a saját erkölcsi relativizmusának kockázatosságával.

Tőlem ugyan jöhetnek-mehetnek. Nekem abból kell kiindulnom, hogy van egy adott terület, s ha akarok valamit, akkor kívülről inkább befelé kell tartanom. Vagy akár lefelé, fölfelé, a pokolba, az angyalokhoz, bárhová. Te pedig folyamatosan fordítva csinálsz. Nem indulhatok ki abból, hogy az embernek lenne jelleme vagy lehetnének bármiféle tulajdonságai. Az alakját kell követnem, számomra ez az egyetlen tulajdonsága, a területét, a hajlatait, a végtagjait, a domborzatát. Ez csak hús, hús, forma. Legfeljebb menet közben derül ki róla, hogy van neki valami olyasmije, amihez te kötnéd magad. Van rajta mondjuk valamilyen szabályos, ami meghatározza a viselkedését, van benne valamilyen állandóság, ami miatt mindig visszatér egy mozdulatához. Ez azonban inkább ritkaság. Máskor meg az derül ki, hogy nincs semmiféle ikonográfiája, és akkor ez a jellegzetessége. Ettől flexibilisek az emberek. Bármi történjék, alkalmazkodónak kell maradniuk. Semmi nem kényszerítheti őket semmire, vagy legalábbis nem éreznek erkölcsi kényszert. Ebből áll elő a boldogító káosz. Hiába csinálsz ilyen nagy szemet, igen, ez az átlagos. Te úgy beszélsz, mintha minden eleve el lenne döntve. Nincs eldöntve semmi.

Nem, nem, általában egyszerre két dologról beszélek, de csak az egyiket szokták meghallani.

Kettő már nekem is sok.

Nagyon szép volt a monológod, de talán még neked is sok.

Olykor azért az egyik megbántotta valamennyire a másikat.

Olyasmit figyeltek egymás szemének felületén, amit jó lelkiismerettel nem lehetett volna személyesnek nevezni, bár nem volt személytelen.

Ez a szemgolyón tükröződő lámpafény.

Amivel mindketten kitértek, Mária megkerülhette a megbántottságát, és mindketten hallhatták az ajtó másik oldaláról Elisa furcsa, ritmikusan ismételt kis vinnyogásait. Beszélgetéseikkel nem akartak eldönteni semmit, s talán ezért érintkeztek oly erősen. Az egymásnak ajándékozott pillanat tartotta fogva őket, amelyben tulajdonképpen nem volt magyarázata, hogy miért nem töltötték együtt az életet.

Mért kellett mindig újra elválniuk.

Csak nézz bele, kérlek, folytatta Szemzőné egykedvűnek ható, szenvedélyektől megtisztított hangján. Meg fogod érteni, miről beszélek.

De valamilyen megnevezetlen szégyen hatására neki kellett először elfordulnia a nyitott szemétől. Igazán nem szerette volna az ajtó másik oldalán vinnyogó Elisát megcsalni Máriával, még jelképesen sem.

S ha már el kellett hagynia Mária szemének kivilágított felszínét, akkor ismét a nyitott húsába nézett be.

Feje a szavakhoz kicsit mindig hozzáérszetett, ám a *tic*jét nem engedte volna szabadjára. Kényes, kényelmetlen ügy volt. Mikor a tükör előtt egyedül maradt vele, hosszan tanulmányozhatta, próbálgatta, mit tehet, hogyan maradhat a legészrevétlenebb ez a kis szakmai csődje.

Maga a hús az idegen, mondta csöndesen. Bár valójában most is egészen máson gondolkodott, mint amiről beszélgettek. Mária nem sejtette, hogy mindaz, amit kimond, mennyire kötődik mindahhoz, amiről ugyanakkor magában morfondírozik. Ilyen értelemben az emberek egymással szemben jobbra mindig gyanútlanok. Annak az idegen férfinak az izzadságtól felfénylő köteges hátizomzatával, gerincének megtekeredő barázdájával, anusáig elnyílt, lágy lökésekben elmerülő, a feszültségtől mindkét combtövén behorpadt és meglepően kerek, erős ülepével, szétfeszülő combjával, kemény, síkosan felvillanó heréjével foglalkozott.

Határozott válla fölött hátra is csavarodott a fejével egyetlen pillanatra, látni, ki leperte meg.

Mert az talán önmagában nem lenne olyan érdekes, hogy az ember az egyetlen élőlény, akinek a gondolkodását és a viselkedését egészében hatja át várható kopulációinak tartós kívánsága, a hozzátapadó valamennyi fantáziájával, így gondolkodott, ezt mérlegelte, miközben barátnőjével egészen másról beszélgetett, a kép pedig élesen megjelent, és nem tárgított tőle, hanem ez utóbbi, maga a fantázia vagy az emlékezés valószínűleg sokkal fontosabb neki, mint az aktus realitása. Ez a jelenség teszi aztán láthatóvá, hogy a reális aktus mily kevésbé individualizálható. Mindenki arra törekszik, hogy individualizálja, hiszen különben nem jutna élvezethez, s mindenki kudarcot vall vele. Ha elég élvezethez jutott, akkor nem találja meg az aktusban a saját személyét, ha ellenben a személyesre törekszik, akkor a másik személyiségén akad fenn, és töredett vagy éppen elégtelen lesz az élvezete.

A keresést ezek szerint nem egyedül az ösztön szabja meg, hanem az individualizá-

ció igénye, és az individualizáció szintjének megfelelő szükségszerű kudarc legalább annyira.

Tovább kell állnia, hogy akkor talán majd valaki mással.

Ebben a kérdésben a vallások és a mitológiák csöppet sem tévednek, folytatta hangosan, a saját húsd személytelen, csakis a képzelet személyes. Bár őszintén szólva nem értem, miként tudtál ilyen mélyre menni ezzel az ostoba pohárral.

Eszemben sincs megnézni, ne is kapacitálj.

Pedig nyugodtan megnézheted, mondta Irma láthatóan nagy élvezettel. Vannak csúnya sérülések, ez szép, kifejezetten szép sérülés.

Elhiszem.

Most még biztosan nem fáj, később azonban lüktetni fog.

Megbocsáss, be kell néznünk Elisához, biztosan megrémítettem a rettenetes csörömpöléssel, és addig fogja húzni ezt a vinnyogást, amíg egy kicsit meg nem rugdalom.

Még fogd kicsit.

Úgy érzem, túl szoros.

Semmi baj, így lesz a jó.

Mindketten egyszerre álltak föl véget vetni a kiszámíthatatlan közösködésnek.

Mária azonban azonnal vissza is vonta volna ezt az elhatározását, holott ő kezdeményezte.

Irmuska, valamit szeretnék megkérdezni, mondta hirtelen, és hozzá igazán nem illyő módon elpirult.

Ki vele, aztán én is el fogok neked valami mást mondani, amit nem tudok magamban tartani.

Olyasmi, amiről az ember nem beszél szívesen, nem kérdezi. Csak éppen nem tudom lenyelni.

Mielőtt kimondta volna, egy villanásnyi időre eszébe jutott, hogy most kéne Demén Ágnes kérését Irmának előadnia. Ez lenne a legkedvezőbb pillanat.

Miért nem akartad, mondta ki hangosan, s ezzel elhallgattatta a másik mondatát, mért nem engedted, hogy mégis elvigyenek, honnan is, már elfelejtettem, mondjad már ezt a városnevet. Egyszóval, minek jöttél te haza, ez a kérdés, ezt akarom tudni, mi a fenének nem mentél el velük.

Mi keresnivalód van itt neked.

Erre tudnál-e válaszolni.

Irmának egy szempillantásnyi időre szüksége volt, hogy visszafusson.

Vajon miért is.

Olyan volt a kérdés, mint egy segélykiáltás. Mikor néhány napja ismét két lábon járt, nem kellett semmiben megfogódzkodnia, kerített egy kabátot. Azt sem értette, Mária mire készül. Fázott, állandóan fázott, didergett, elindult a kabátban a vakvilágba. Nehéz volt a kabátot cipelnie.

Hogy kérdezhetsz ilyen ostobaságot, nyögte.

Nem tudok meglenni nélküle.

De én hogyan válaszoljak, az istenért. Lehetne már benned egy kis keresztényi alázat. Ha félórára katolikus tudnál lenni, igaz, az ostobaságotól akkor sem tudsz szabadulni.

Mária érzelmesen nevetett hozzá, ami nem azt jelentette, hogy a válaszról szívesen lemondana.

Nem kéne félned, hiszen utána nyugodtan meggyónhatod.

Félóra nem telt el a napfényes, üres úton, egy katonai járőr szállította vissza a kórházbarakkba.

Mária mozdulatlanul állt előtte az ajtóban, Elisa pedig tovább vinnyogott.

Aztán megint csak napokig feketett tehetetlenül és lázasan a priccén. Másodszorra két paraszt zötykölődött vissza vele egy szekéren. Szántani mentek, most ezzel bajmólódnak; szidták az ismeretlen nyelvükön. Vigyáznia kellett, ne csússzon bele a sérülékeny testével együtt zötykölődő éles ekébe. Rohadt zsidó szukának nevezték, vagy valami ilyesminek. Nehéz volt ezeket a képeket elrendeznie. Hogy dögöltél volna meg. Valami ilyesmiket mondhattak, amikor óvatosan leemelték a szekérről. Először is a kabát jutott az eszébe, meg a durva posztó illata, arról azonban megint csak a cselédszoba, amelynek az ajtajában nem is annyira a látvány, mint inkább a két test állatias kipárolgása tartóztatta fel, és tényleg nem hagyta, nem várta be, hogy a többiekkel elvigyék.

Tudod-e, hogy miért kérdezed, tudakolta volna óvatosan és csendesen. Máskülönben Prachatice, válaszolta, így hívják a helységet. Tényleg érdekelne, miért érdekel.

Hol a csudában van ez a Prachatice, kérdezte Mária olyan hangon, mintha magát az ismeretlen helységnevet is fölháborítónak tartaná. Ennyi elégtétel neki is jár. Ennyi év után egy kicsit ő is megbüntetheti.

Hogyan is mondjam.

Arnót Irma tulajdonképpen készségesen válaszolt volna Szapáry Máriának.

Ahogy a térképen látom, többször megvizsgáltam azóta, Regensburgtól talán ötven kilométernyire lehet a határ, keletre. Készsége azonban szintén csendes bosszú volt. Mintha előre azt mondaná Szapáry Máriának, meg fogod te bánni a kérdésedet. A Regen völgyén hajtottak minket keresztül, tudod, át a hágón, már azokat, akik egyáltalán bírták, a hágó nevét nem tudom. Onnan talán nem is nagyon messzire. Valamivel közelebb České Budějovicéhez, ha mond ez valamit neked. Aussig volt a korábbi neve, még a boldog békeidőkben, a Monarchiában.

Ez nekem valahonnan ismerős, ez a České Budějovice, talán a Švejkből ismerős.

Erre valósággal elmerültek az egymás arcán szétáruló közös mosolyban, amely a híres könyv hősének szólt, röviden föl is nevettek.

Később onnan jöttek ki hozzánk a cseh orvosok, Aussigból, folytatta Irma a nevetésből megmaradt derúvel. De szeretném végre tudni, miért kérdezed.

Mária egy ideig ingatta a fejét. Jószerivel azt sem tudom, hogy én minek jöttem haza, válaszolta kitérően. Ami persze egészen más dolog, tudom, a két dolog nem összehasonlítható. Nem tudok neked tisztességesen válaszolni. Végül is történetileg mindketten a magunk helyén vagyunk. Az utóbbi időben talán ezen gondolkodom. Valamilyen menekülési ösztön tombol bennem. Mintha az ember abból indulna ki, hogy ami megtörténik, az úgy van rendjén, így természetes. Talán ezt nem tudom megemléstzeni, mert nem így van.

De érezte, fölösleges lenne erőszakoskodnia, Mária nem fog őszintén válaszolni, és ez fáj.

Engedte, menjen.

Csak azért kérdezem, mondta halkán, mert kétféle válaszom van.

Akkor mondd előbb, kérlek, az egyiket, aztán jöhet a másik.

Nem, nevetni fogsz, van még egy harmadik válaszom, igen. S amint ezt is kimondta, most először tűnt el az ajkáról a Máriának készenlétben tartott fanyar mosoly. Fájdalmasan bele is reszketett az ajka. Ezek a svéd nővérek nem voltak valami kedvesek, tudod. Vagy nem szereti az ember, ha ennyire másoktól függ a szaros élete. Meg épp

az ellenkező irányba vittek volna. Ez is. Egy ilyen primitív ellenkezés, semmi más. A nagy szabadságban föltámad az emberben, hogy hiszen van önálló akarata, és akkor megint ő rendelkezik, és ezeket a svéd nőket már látni nem akarja. Vádaskodik, mert nem tud fölállni. Pont most dögöljek meg, pont miattuk, amikor már majdnem megúsztam. Utólag azért hozzá kell tenni, hogy rettenetes, lehetetlen feladatot láttak el, ez az igazság. Sok volt az üszkösödés, gennyedés, egész végtagok, sok volt nekik, sok. Ahogy melegeedett, egyre elviselhetetlenebb a bűz, víz meg nem volt rendesen, sebész, ki tudja, meddig, talán hetekig sehol, és még eszközök sem. Nem tudom, érted-e. Favágáshoz néha szereztek katonákat, iszonytató hidegek voltak az éjszakák, vagy hadifoglyokat, ezek között volt magyar, de néha mégis fát kellett vágniuk. Ezek végül is derék középosztálybeli svéd nők voltak, és halvány elképzelésük nem lehetett, hová jönnek. Meg volt bennük egymás iránt valamilyen hideg ingerültség. Lehet, hogy így hatott rájuk a megpróbáltatás, nem tudom. Aztán azért is, mert a barakknak, ahol fekvünk, velem szemben volt egy egészen kicsi ablaka, és láttam a sötétből, hogy odakinn milyen reménytelenül süt a nap.

De hiszen tavasz volt, hogy mondhatsz ilyet.

Kilátástalanul sütött. Mindig újra felébredsz, elalszol. Még éjjel is sütött, de az a hold volt.

Nem tudom, megfigyelted-e, a tavaszi napsütés minálunk, csak ezt tudom mondani, mindig annyira csupasz, csupasz.

Majd rögtön megérted, miért akarom ezt elmondani.

Vannak ilyen tavaszi hetek. Ez másutt nincs így.

Kicsit összefüggéstelenül beszélek, már megbocsáss, de csak azt szeretném elmondani, ha már erről beszélünk, hogy másutt a tavasz az első pillanattól kezdve csupa ragyogás. Nálunk meg nem, mert van benne valami fátyolos.

Mikor aztán először ki tudtam menni a szabadba, akkor látom, hiszen hegyek között vagyunk, és itt nincs így. Poros volt a barakk ablaka, talán érted, mondta tétován, de Mária arcának egyetlen vonása nem válaszolt.

Akkor viszont hogyan magyarázza el neki.

Kora tavaszra gondolok, mondta szinte kétségbeesetten, amíg nincsenek még kibomlott rügyek. És képzeld el, az első az volt, hogy megpucoltam az ablakot. Bécsben is mindig ilyen fáradt és reménytelen, ott is látod, hogy a tél mindent elpusztított. Ez másutt bizony nem így van, mert nincsenek ilyen hosszú, szárazon fagyos periódusok. Arra gondoltam, és ez lesz a harmadik válaszom, holott nagyon furcsa, tényleg furcsa, hogy csak a harmadik. Az ember lassan tér magához. A két fiú, hogy valahol meg kéne őket találnom. Mintha itt hevernének a ház előtt, és szólni kell nekik, hogy álljanak már föl, a föld még túl hideg. Mintha nem is emlékeznék semmire.

Hidd el, senki másnak nem mondanám, mert tilos ilyesmit kimondani.

Jól tudtam, hogy nincsenek.

Az a nagy különbség, hogy ezek a hegyi füvek a téltől sem fáradnak el, sőt. Azt mondanám, hogy ez egyfajta megállapodott és biztos tudás volt a világ állagáról. Elég nevelésesen hangzik, de ha egy ember hiányzik belőle, akkor más az érzete. Az viszont nem volt olyan elképzelhetetlen, hogy Andort megtalálom.

Meg addig magamnak sem hittem volna el, nem hittem.

Értem.

De ez csak a dolog logikája.

Most már értem, soha nem értettem egészen.

Egészeben biztosan nem, de valamennyire azért megértheted. Ne úgy képzeld, hogy még emlékeznél az egyikre vagy a másikra vagy bárkire. Andorra még inkább, mert ő elég sok fájdalmat okozott nekem, és ennek van valamilyen árnyéka, vagy árnyékokat hagy. Hanem van egy ilyen szó, a fiaim, ez a két csupasz szó, a főnév többes számban és a névelő, ami egyben valahogy az egész tudásodat magába zárta. Egy hely inkább, amely nem maradt üres, holott érzed az ürességét. Emlékezet azonban nincs, ezt nagyon furcsa lehet az én számból hallanod, de nincs, az ember nem emlékezik, ez a nagy büdös igazság.

Kérlek, a rohadt életbe, hagyj egy kis időt. Jó lenne megérteni. Értem persze én.

Mindaz, amit korábban csináltam, *hübrisz*, durva machináció. Csak a tökéletes gyanútlanságom mentheti. Az erőszakhoz mindenestre több köze volt, mint az öntudathoz. S miközben látszólag nyugodtan és részvétlenül tovább beszélt, fölfogta ugyan a tekintetével Mária egyre növekvő nyugtalanságát és tiltakozását, amit a Dunán találkozó két vontatóhajó lármája és lüktetése csak fokozhatott, ám valahogy be kellett fejeznie, le kellett magában zárnia. Nem, az emlékezet valami egészen más, erre rá kellett jönnöm, mondta Mária nyugtalanságával dacolva, ami udvariatlan volt, de nem igazágtalan, hiszen ő akarta, ő akarta hallani, ő kérdezett, s ezért egy idő után még akkor is föladtam volna a praxisom, önkéntesen, ha nem ezek záratják be. Ezért nem ment soha többé rendesen. Ezt a munkát akkor lehet csinálni, ha elhiszi az ember, hogy van emlékezet, de nemcsak hogy nincs, hanem jobb, ha nincs. Úgy van kitalálva, hogy ne legyen. Bár én is azt mondanám, most hagyjuk az egészet ennyiben.

Hosszú pillanatokig, míg az igazságosság és az udvariasság kényes arányait el tudták rendezni egymás között, némán álltak, és a tejüveg burák fényében sétáltak egymás arcvonásain.

Két csaknem egyformán magas alak egymástól alig karnyújtásnyira, ám nem volt várható, hogy megérintik egymást. Nem volt sem ilyen részvét, sem ilyen gyilkos indulat, sem ilyen szeretet, sem ilyen megértés. Mindaz, amit érezhettek, vagy több, vagy kevesebb volt a szükségesnél. Az egyik asszony erős és tömör, testének súlya van, a másik törékeny, csontjái, az inakig soványodott, mégsem hatott úgy, mint akit a következő fuvallat elsodor.

Az egyik lámpa a mennyezeten, a másik a mosdó felett világított, fényes, a szokásosnál nagyobb fehér csempék és kissé már megbomlott felületű tükrök verték szét kopár fényüket.

Veszünk egy mély lélegzetet, mondta aztán Mária a legszebbik mosolyával, felejtse el, hogy megkérdeztem, mintha nem történt volna semmi, ne haragudj. Bemegyünk szépen Elisához. Ezt sem tudom, miért mondom neked, de hidd el, Irma, gyűlölöm magam.

Érzem.

Ha egyáltalán kedved van látni őt.

Már hogy ne volna kedvem, válaszolta Irma könnyedén, holott igazság szerint azt kellett volna mondania, ne gyűlölkdjön ennyire, hiszen erre igazán nincs oka. Kínos ilyesmit hallani. Személyes oka tényleg nem volt, illetve alig valamennyi. Irma mégsem mondhatta ki hangosan. A halottak miatt nem tudta ennyire fölmenteni, bár a fiaira most tényleg nem gondolt. Nem. Mint ahogy Mária sem mehetett messzebb. Ez volt az utolsó szó, amit ki lehetett mondani.

A históriát pedig legalábbis mára ejtjük, folytatta igen fegyelmezetten, hiszen jól értette a másiktól sugárzó konok hallgatást. Ha szabad még mondanom, akkor felejtjük.

Ezen nevettek, és kölcsönösen igen élvezetesnek találták a másikéba fonódott nevetésüket.

Jogos, jogos, válaszolta Irma. Ha nincs emlékezés, akkor hogyan lenne felejtés, felejtés sincs.

Egyikük a szenvedéstől áthatott legszebb és legvonzóbb nevetésével, másikuk az értelem élvezetétől följazottan, mégis mindkettőjüknek az egymás iránti semlegesség mellett kellett maradniuk. De valójában mindkettőjüknek igen rosszul esett ez a rövid beszélgetés, és kényszeresen rejtegették egymás elől a rossz érzésüket.

Ha megengeded, én megyek előre.

Természetes.

S miközben súlyos szemrehányásokat tett magának, nem tudott nem örülni, hogy Irma mégis jön vele. Óvatosan bánt a barátnőivel, nem terhelte őket túl a beteggel. Irma volt az egyetlen, akire kényszerből ugyan, szerencsére inkább csak nagy vonalakban, de azért rábízta kettőjük történetét. Ami egyébként a harmincas évek végén elég hosszú időre izgatott és mohó pletykálgatások tárgya lett a felsőbb körökben.

Irma nem lépett be azonnal utána, az udvariasság és a kíméletesség úgy kívánta, maradjon kicsit vissza még a fürdőszoba ajtajában. Ami kapóra jött, mert előbb meg kellett tiltania magának, hogy a fiaira gondoljon. Tanúja lesz ugyan a jelenetnek, de egy kis közös időt hagyjon nekik.

Tétovázásának volt azonban még egy másik, nem kevésbé kínos indoka.

Szakmája szabályai szerint, elvileg, nem idegenkedhetett volna senkitől és semmitől, hiszen az idegenkedésnek, megint csak elvileg, szakmája nyelvén azt kellett volna jelentenie, hogy valamit végképp nem tud értelmezni, nem lát át a másikban vagy önmagában, valamit netán szándékosan megkerül. Hiába vette sorba ezeket az okokat és érveket, Koháry Elisától, akit egészségesen csupán felületesen ismert, úgymond első látásra, a szó legmélyebb, testi értelmében idegenkedett, szégyenszemre félt.

Mire ő Bécsből visszatért, volt ez a nő, aki Máriához tartozott, nem lehetett róla le választani vagy kikerülni.

Elvették tőle Máriát.

Rövid négy szemközti beszélgetéseikre alig maradt alkalom, s ezért primitív módon, egyszerűen utálta Elisát. Idegenkedésének és félelmének tényleges okait pedig fölfogta ugyan az eszével, ám az értelmével mégsem tudta az érzéseit kimozdítani a helyükről.

Amint nyílt az ajtó, azonnal láthatta a szerencsétlen nőt, aki színehagyott, virágmin-tás kartonruhában ült a hattyúnyakú dívány szélén, a fényesen kivilágított szobában. Egyenletesen és kitartóan vinnyogott, fejét a hangok ütemére lóbálta, jobbra, balra, ijesztőn, fáradhatatlanul, az öklével pedig ütötte, csapdosta a béna térdét.

A nagy lakásnak ez volt az egyetlen tisztességesen berendezett szobája, helyesebben Mária a legnagyobb nélkülözések közepette is úgy alakította, hogy ebből a szobából ne kelljen semmilyen értékes tárgyat eladnia. Úgy maradt, ahogyan együttélésük első, közel sem boldog heteiben Elisa ízlése szerint berendezték.

Az első pillantásra érthető volt a mozdulat. Valószínűleg hosszú ideje csinálta. Lát-szott, önmagát bünteti, szenvedélyesen elégedetlen magával, nem mozdul a nyomorult térde, és nem tud innen fölállni. Hogy mily arányosan és szépen formázott volt ez a láb a finom selyemharisnyáiban és a válogatottan kecses, vékony talpú, illetlenül magas sarkú cipőiben, a bokája, a vádlija, a hosszú combja, azt azért nem lehetett elfelej-teni. Most két alaposan kitaposott kockás mamuszba volt belekényszerítve a dagadt lábfeje. Hamvasan szőke, természetből hullámos nagy haja, melyet gazdagon szőttek

át az ősz szájak, és még izgalmasabbá tették a szókeségét, a szenvedélyes önbüntetésnek ettől a begyakorolt mozdulatától az arcába hullt. Úgy nézett ki, mint egy tébolyult, ám a túlzás inkább annak a sajátos gesztusnyelvnek az egyik alkatrésze volt, amivel még egyáltalán ki tudta fejezni az akaratát és az érzéseit, amihez hihetetlen erőtartalekokat mozgósított.

Bal válla és a karja részlegesen, alteste teljesen megbénult egy fiatal egyéneken jelentkező, úgynevezetten örökletes *arteriosclerosis* következtében. E diagnózisra alapos okot szolgáltatott, hogy nagyapja, Koháry Dénes báró, a földművelési miniszter vadászati főtanácsosa, valóban egy rosszul kikezelt szifilisz következtében hunyt el, és édesapja szintén súlyos keringési zavarokkal küszködött. Elisa végbélnyílása és a szeméremrése ugyanakkor megőrizte teljes érzékenységét, érzékelte szükségéit, így bizonyos határokon belül gondoskodni tudott magáról. Egyetlen mondat kivételével nem tudott viszont többé értelmes mondatokat formálni, bár nagy erőfeszítések árán olyan hangokat hallatott, amelyek a gyakorlott fül számára nem voltak értelmezhetetlenek.

Egy ember, akinek minden orvosi prognózis szerint régen el kellett volna pusztulnia.

Mária sietett hozzá, hogy fölsegítse. Nyugalom, türelem, kiabálta minden indulat nélkül. Csillapodj, ne csinálj már te is ilyen ramazúrit, az istenért. Nem vagyok teljesen süket. Ám alig érintette, alig érte el, a szóke nő ugyanazzal az indulattal, amivel az imént önmagát csapdosta, fejét magasra vetve, ovális arcát megszabadítva ezüstösen átszillanó szóke hajának sűrű tömegétől, durván ellökte magától.

I don't know, kiáltozta egymás után többször, *I don't know*, gyorsan, haragosan, panaszosan, szenvedélyesen. Vagy legalábbis így lehetett érteni.

Nem kakáltál, látom, nem pisáltál, kiabált Mária, és közömbös pillantásokat vetett a hattyúnyakú dívány előtt heverő ágytátra, amelyben tényleg nem volt más e pillanatban, mint egy kis víz. Akkor meg mi van, mondjad, de kicsit értelmesebben, mi kell.

I don't know, kiáltozta erre Elisa még elkeseredettebben, szemrehányón, *I don't know*, és óriási kék szeme valósággal szikrázott, forgatta, siklott, villogott.

Tulajdonképpen minden alkalommal újra meglepte Irmát az erősen megviselt szépségével. Mintha minden nyomorúsága ellenére ugyanúgy sugározná, mint régen, mikor először látta, húszévesen, húvösen. S később őszintén szólva erősen kételkedett a konzíliumba hívott Bókay professzor diagnózisának helyességében. Soha nem mondta volna senkinek hangosan, de az volt a határozott benyomása, hogy függetlenül a nagyatyja ifjúkori szifiliszétől és az atyja erősen ingadozó vérnyomásától, az agyvérzés egy szépen kifejlett és kitörni készülő skizofrénia számításait húzta keresztül.

Nem felejtette el, hogy a katasztrófa bekövetkezése előtt egy héttel együtt ebédelték a Margitszigeten, a Palatínus fürdő emeleti teraszán, s akkor már láthatóan minden együtt volt ahhoz, hogy kitörjön. Vajon a skizofrénia nem képes-e ugyanazt a folyamatot kiváltani az ereken, mint amit az érlemeszesedés vagy a szifilisz tenne, ez volt a kérdés. Ő a gyerekekkel volt, ami valamennyire megosztotta a figyelmét, de Mária hosszabban öltözött a kabinjában, és e kurta negyedóra alatt olyasmit figyelt meg e szelídnek kinéző, ám valójában kíméletlenül hűvös, szóke asszonyon, amit nehéz lett volna szavakba foglalnia.

Elborul.

Szerette volna figyelmeztetni Máriát, ám hallgatott.

Az óriási, kék-fehér csíkos vitorlavászon ernyőt enyhén csapdosta felettük a szél, a levegő kissé mégis megszorult.

Szalonzenekar játszott a teraszon, s a fiatal nő ezt túl hangosnak találta, a zsírzsagot túl erősnek. Lehetséges, hogy valóságosan szenvedett benyomásai állandóan változó, feldolgozhatatlan tömegétől, attól a hihetetlen ténytől, hogy a világban minden egyszerre van jelen; mégis dermesztő közöny és hűvös nyugalom áradt belőle, s úgy beszélt izgatottan és felindultan önmagáról, mint aki egy másik, vadidegen személyt képvisel. Amitől mindenki megdermedt körülötte, főleg a gyerekek. Már a levessel baja volt, savanyúnak találta, majd azt állította, hogy a tejfölös uborkasaláta illata a legelviselhetetlenebb, az ecet, s megkérte a két fiút, ne facsarjanak már a bécsi szeletükre több citromot.

Körülöttem, kérlek szépen, mondta elbűvölő mosollyal kísérve, minden túl savas kémhatású.

Hűvösen és egzakt mondatokban áradtak belőle a benyomásairól szóló jelentések. Máskülönből nem volt szava, kérdése senkihez, folyamatosan önmagáról beszélt, erről a másik személyről, vagy figyelte önmagában a másikat.

A két élénk fiút különben nehéz lett volna visszafogni, most azonban szó nélkül, megszeppenten tették a tányérjuk szélére a félig kicsavart citromgerezdeket. Ez a nő közel sem oly mosolyra kész, csupán azzal a komor önmagával foglalkozik, akit ő maga kezel idegenként. Ennek az idegennek a szépségét hordozza önmagán, bár egyetlen ízében nem azonos vele.

Az egymásba lüktető hajómotoroktól tényleg elviselhetetlen lett a lárma, vibrált, reszketett a levegő. A folyó vizének esti hűvösén áttört a nersolaj tolvakvó, meleg illata, és a motorok forró, émelyítően bűzös égéstermékeivel telt meg a levegő.

Az egyik uszály hangos tánczenét húzott magával az ár ellenében, s tán erről jutott eszébe a szalonzene.

Igen, tudom, igazad van, fene enne a rohadt feledékenységet. Már megint nem készítettem ide a karosszékedet, kiabálta át a zajt Mária, mint akit a másik ember felindultsága azért nem rendíthet meg.

Azóta persze Szemzóné is mindent másként látott.

Már csak azért is, mert a szőke asszonyt a nyomorúsága igazán kifordította egykori önmagából, figyelmessé, majd ahogy alázatossá tette, ami azt jelentette, hogy nem csupán szenved, hanem gazdálkodik a szenvedésével. Meglágyult, fölmelegedett, a csupasz nyakából, a meztelen karjából hő sugárzott. Ám Irma ennek a pusztá látványától, érzetétől is rettegett. Nem tudta elhárítani magától az ötletet, hogy a szervezet bizonyos esetekben tényleg csak egy fizikai katasztrófa árán úszhatja meg a mentális katasztrófáját. Ha pedig tényleg így lenne, akkor viszont megint ott állt az ostoba kérdés előtt, hogy ki irányít, vagy mi lenne az, aminek célja van. S azt is meg kellett volna kérdeznie, hogy a gyerekeket ki vette el, vajon miért vette el, és miért hagyta őt életben ezzel. Ezt pedig inkább ne. Amit könnyű volt kimondani, ami a konzekvenciáit nem lehetett elviselni, és akkor meg kezdte a tudata előlről, mint a mókuserékben.

A kerekeken gördülő karosszék ott állt elérhetetlenül, illetve ahhoz túl közel, hogy a beteg nőt ne bosszantsa föl a végsőkéig. Valószínűleg hiábavaló kísérleteket tett rá, hogy a botjával elérje, valamiként magához ráncigálja. Gyönyörű, muzeális értékű darab volt a karosszék, Steindl híres óbudai asztalosműhelyéből, a nyolcszázas évek elejéről, immár elég rossz állapotban.

Varga utólag még egy fölcsapható lábtámlával is fölszerelte.

I don't know, válaszolta Elisa, *I don't know*, ismételte, habár most egészen másként,

megváltoztak a kiáltásai, egyszerre elégedetten, csaknem vidáman s ugyanakkor bosszúsán. Ezek között az *affektusok* között hajlította, hintáztatta a hangját, szokatlanul, ám nagyon is érzékenyen és érthetőn. Ami egyrészt azt jelentette, hogy Mária megérti, elégedettségével nyugtázta, hogy ez milyen nagyszerű, ám azt is jelentette, hogy van még bőven tisztázni való.

Láthatod, válaszolta neki Mária, nincs az égvilágon semmi baj. Összetörtem az urbinói edényeket, mind egy szálig, de ennyi volt és nem légitámadás. Kidobtuk. És elvágтам kicsit az ujjamat.

Elisa ettől aztán ijedten és értetlenül meredt rá.

Szemzőné Arnót Irma pedig úgy érezte, mégsem illő Elisát megtéveszteni, ideje belépnie.

Olykor látszott Elisa arcán, hogy nem tudja igazán hová tenni a hallottakat, vagy egészen egyszerű dolgokat nagyon lassan tud csak elhelyezni, ha egyáltalán. Agyvérzése után majdnem tökéletesen helyreálltak a reflexei, szemével lustán, de pontosan követte a mozgásokat, s láthatóan csaknem mindent azonnal fölfogott. Emlékezett, bármikor emlékeztetni lehetett rég volt eseményekre. Agyának mindazonáltal voltak helyrehozhatatlanul sérült részei. Máriának az volt a tapasztalata, hogy bizonyos területek között nincs többé biztos átjárás, vagy éppen teljesen megszűnt a közvetlen kapcsolat. A kapcsolatba hozható területek helyét valószínűleg ki tudta jelölni, ez látszott az arcvonásain, ám a helyeket nem volt képes összefüggésbe hozni egymással. Érdekes volt követni az arcvonásain, akárha egyre újabb kísérleteket tenne; ilyenkor inkább keresett, mint küszködött. Vagy mintha a hiányzó kontaktust lehetséges lenne más utakon létrehozni, látszott a megfeszített figyelmén, amint hevesen tologatja, kerülő utakon kísérletezik, és maga is inkább csak reméli, hogy célhoz ér. Valami nincs, valami nem működik, erre azonban láthatóan nem volt tudatos reflexiója. S amikor két vagy több dolog között végképp nem talált utat, akkor egészen bamba lett. Ilyenkor meg kellett ütögetni a hátát, gyöngéden pofozgatni a két orcáját. Amitől visszaállt ugyan az arc megviselt nyugalma, de közben mintha teljesen elfelejtette volna, hogy mit szándékozott megkeresni. Ráadásul valami más súlyosan és fenyegetően bezárult. Üres hely egy átlátható szerkezetben. A hiábavaló erőfeszítés kimerítette, elkedvetlenítette, fél napokra, napokra elborult a tekintete.

Arnót Irma váratlan megjelenésének hatása alatt most összerezett, állati hangon ordított föl, mindkét karját nyújtotta, miként a gyermek, aki saját anyjának fölkinálkozik, ölelj át. Ez meg úgy hatott, akárha ijedelem és öröm között indokolatlanul szoros lenne a kapcsolat; a minden emócióhoz szükségszerűen társuló várakozási idő szűnt meg.

Irma figyelmét nem kevésbé váratlanul elterelte, hogy ugyanabban a pillanatban, az állati ordítástól fölriasztva, Elisa óriási, égővörös színű, hosszú szőrzetű perzsa kandúrja a dívány hajlított támlájáról a padlóra huppant, s akárha halálos veszedelemből mentené magát, iszkolt a bolyhos tappancsain, osont a bútorok lába közt, egészen a terasz nyitott ajtajáig, ahol egy plafonig fölnövekedett és gazdagon szétágazó fikusz nagy tölgyfa dézsájának védelméből még rémülettel vegyes csodálkozással nézett vissza Irmára, majd eltűnt odakinn a sötétben.

Ilyenkor fölugrott a terasz mellvédjére, onnan ki a lapos tetőre, idegen liftházakba, idegen lakásokba merészkedett be, távoli lépcsőházakon keresztül jutott ki az utcára, autók, villamosok, idegen illatok, kutyák, levizelt fák közé; ment a maga veszélyes útjain, és egy kicsit mindig tartottak tőle, hogy soha többé nem tér vissza.

Elisa mozdulatát különösen hangsúlyossá és megindítóvá tette, hogy béna karját az egészséges karjával emelte ölelésre. Hangfekvése, arcjátéka is teljesen átváltozott.

Azt mondja, régen láttalak, kiáltotta a zajon át Mária, kissé tréfásan, kissé magyarázkodón. Mások társaságában Elisa gesztusait gyorsan szavakra fordította. Előzékenységből tette, a vendégnek vagy az életükbe gyanútlanul betoppanó idegennek ne kelljen értelmezéssel küszködnie. Másfelől úgy hangzott, mintha nem is annyira az idegennek tolmácsolna ilyen előzékenyen, hanem inkább Elisával osztana meg valamit a legtitkosabb nyelvükön. Elisa könyörgött, az egyetlen, értelmesre formázható mondatával szinte sírta, *I don't know*, énekelte Irmának. Abban sem lehettek biztosak, hogy ténylegesen nem az angol kifejezést ismételteti-e, s akkor valóban azt jelentené, amit jelent, avagy ellenkezőleg, béna hangképző szervei csupán az angol kifejezésre emlékeztető hangcsoportot képesek megformálni, s akkor a véletlen műve, és jelentése sincs.

Ha megkérdezték tőle, akkor ellenállhatatlanul felnevetett.

I don't know, válaszolta félrehajtott fejjel, kacéran, mintha fölfogná a tréfát. Most ellenben, miként egy feldúlt koldusasszony, szemérmetlenül rimáncodott vele, zsarolt, s amint Irma megadóan átölelte, a nyakába csimpaszkodott, csókolta.

Édesem, drágám, sutogta szándéka ellenére is nagyon érzelmesen Irma, aki egy pillanatra teljesen egyensúlyát veszítette; mégiscsak a gyerekei ölelésére kellett gondolnia, miközben Elisa súlyától megroggyant a térde.

Azt mondja, hűtlen disznó vagy, tolmácsolta Szapáry Mária, aminek hallatán Elisa gyöngyözve, élvetegen nevetett bele Irma mezítelen, a soványság redőivel átszántott nyakába. Mindkét karjával tovább erőszakoskodott, ráfonódott, rákulcsolódott, már csak azért is, mert a félig béna karját neki magának kellett Irma nyakára fonva megtartania. Akárha legszívesebben fölkúszna rá és befonna magával, fölkínálta sovány testét, könnyű, rezzenékeny, kislányos mellét.

Ha pedig már itt vagy, folytatta Mária a kissé önkényes fordítást, akkor segíts fölállnom.

Irmának a hóna alatt kellett megemelnie Elisa tehetetlen testét, felhúznia, mintegy a saját testén fölfognia, míg Mária alá nem löki az antik karosszéket. Még hogy ő lenne a hűtlen disznó, elfogta a pulykaméreg. Mária hét lakat alatt tartja, s ha véletlenül megkérdezik, hogy Elisa jól van-e, felségsértésnek tekinti a pusztá kérdést. S miközben fölfogta, tartotta a szőke asszony könnyű testét, a gyanakvást sem tudta elhárítani, hogy nem is arról lenne szó, amiről beszélnek, hanem megint egyszer összeszokottan egymásnak játszanak.

Elisa mintegy Mária néma jóváhagyásával vagy kifejezett kívánságára kínálja föl önmagát. Az ő rovására fonják és bonyolítják a titkos éjszakai összejátékukat.

Foggal és körömmel küzdött a paranoid jellegű gondolatok ellen, ravaszul ki kellett cseleznie, adni ezeknek a csavaros gondolatoknak is egy kis levegőt, aztán amikor már lélegeznek, alattomosan megfojtani őket.

Most az egyszer azonban nem tévedett.

Ha sovány testek ilyen szorosan érintkeznek, hihetetlen mélységű érzékenységre képesek. Sem a sovány testet, sem az éjszakai kivételesen erős ízet nem először élte át illetéktelenül. A teltebb testek talán forrók, szenvedélyesebbek, a sovány testek ellenben hajszálpontosak az érzékelésben. Nem tudta nem kiérezni belőle, hogy Mária a barátnőjét használja, vékony testén keresztül vesz elégtételt magának a sérelmekért.

A két vonatohajó immár távolodott, s amint vitték magukkal a Duna fölött visszhangzó és a víz tömegén is átható hangjukat, ismét elvált, önállósodott a lüktetésük.

Nem azért mondom, elég igazságtalan vagy velem, jegyezte meg Irma viszonylag csendesen, és kis nyögéssel elhelyezte Elisa testét a karosszékben.

S hogy iménti gyanúját illetően ne lehessenek kétségei, ezek együtt nevettek föl, cinkosan, szemérmetlenül. Elisa egyenesen gyöngyözött. Ahhoz, hogy a székekkel együtt megindulhassanak, Irmának le kellett guggolnia Elisa elé, hogy két tehetetlenül lecsüngő kifordult lábfejét a lehajtható lábtámlára helyezze. Meglepően nehéz volt a tehetetlen lába.

Kivel mással lehetnék még ennyire igazságtalan, Irmuska, ha nem veled, válaszolta odafönről Mária.

Ezek szerint szabályosan bosszút állsz.

Rajtad kívül még kin állhatnak bosszút, Irmuska, az istenért. S ha egyszer van rá okom vagy legalábbis alapos indokom, miért ne tehetném.

Amit aztán Szemzóné is elég mulatságos kijelentésnek talált ahhoz, hogy nevéssen. A kelleténél még egy kicsit jobban is nevetett, mesterkéltén és negédesen. Ezzel kérjen elnézést a saját kíméletlensége miatt; másfelől nem volt kedve megfutamodni.

Komolyabban vette a sértést, mint amennyire érintette.

Mária pedig azonnal megtolta a széket, olyan erővel, hogy Szemzónének alig legyen ideje fölállni és elugrani.

Igazán ideje asztalhoz ülni, kiáltotta. Nyisd az ajtót, legyél szíves. A plédjét pedig hajítsd még a térdére.

Máskor is húzták kicsit az időt a játék előtt, s ettől aztán kellemes türelmetlenséggel teltek el.

Szemzónének az ajtó mindkét szárnyát ki kellett tárnia. Valamelyikük mindig türelmetlenkedett, s ez is a kimunkált rítushoz tartozott. A műhelynek nevezett tágas helyiségben, amely északra néző műterem volt, és eredetileg egy neves szobrásznak készült, félig felöltötött és levetkezett fabábuk álltak az óriás rajzasztal körül a csupasz lámpafényben. Semminek nem volt csillámlása vagy csillogása, és semmi nem vetett árnyékot. Egy másik nagy asztal gombostűzéstől és rajzszögezéstől agyonluggatott, az ottfelejtett vasalóktól több helyütt kiegészített lapján kiszabott és összeállításra váró, egymásra rétegezett anyagok heverték, vörös és lila selymek alatt kék és bordó bélésanyag, meg mércék, ollók, mágnespatkók, szabászkréták szertesztét, és gombostűvel telítűzdelte tűpárnák, amelyeket Mária vagy az alkalmi varrónők egy gumiszalagra erősítve ügyesen a karjukra húztak fel, ne kelljen örökké tűt keresniük. A kopár falak mentén és a jobbára nyitva felejtett, plafonig érő, felettébb mély faliszekrények előtt gördíthető ruhaállványok álltak, amelyeken festői összevisszaságban csüngtek a még csak összeférelt vagy éppen elszállításra kész színpadi kosztümök és a mindenféle civil ruha.

A faliszekrényekben egyszerre három vagy négy ember is megbújhatott. Nemcsak egymáshoz mászhattak át, hanem a legutolsó faliszekrény hátfalát egyetlen mozdulattal el lehetett tolni, s akkor egy vasajton keresztül a liftházba juthattak ki, ahonnan viszont minden további nélkül kimenekülhettek a lapos tetőre. Amiről Varga elvileg nem tudott, helyesebben a mai napig készségesen úgy tett, mintha nem tudna.

Az ápolatlanságtól kiszürkült és szétszáradt parkettán olyan mennyiségben álltak a nagyméretű albumokba gyűjtött és billenékeny oszlopokba rétegezett szabásminták, művészeti könyvek, kéziratok és divatlapok, hogy éppen csak hely maradt óvatosan elmenni közöttük. Ösvények, amelyek nem csupán ajtóktól az ajtóig vezettek, hanem asztaloktól a vasalóállványig és a ruhaállványoktól a varrógépekig. Elisát egy ilyen bánatosan recsegő ösvényen toltá át a szalonba Mária. Mindenhová toltá, és ezért az egész

nagy lakásban nem voltak sem küszöbök, sem szőnyegek. Mire átért vele, ott várta őket a bepárasodott, hosszú poharakban az ital a szalonzsalon, a két nő pedig megint a teraszon beszélgetett.

Na végre.

Végre-valahára.

Látom, mindent megtaláltatok.

Ellökték magukat a terasz korlátjától, és besiettek. Egymás szavába vágtak, akárha mindenki csupán a magáét mondaná.

Elisa, édesem, micsoda remek színed van.

A legkevesebb, hogy mindent megtaláltunk. Lelepleztük az összes kis sötét titkodat.

Ez a tetőterasz ténylegesen nagy áldás.

Milyen csinos ez a kis kartonruha.

De nézzétek Irma új kiskosztümjét. Szerintem az anyag tipikus Dobrova.

Van hozzá még egy kis bolerónk is.

Ne mondd.

El kellett neki bontanom, mert éppen egy ilyen agyonmosott anyagba szeretett bele.

Te ellenben Elisa születésnapja óta nemcsak nem mostál el semmit, hanem teli van a jégszekrényed romlott maradékkal.

Voilà, mindenki fogja a poharát, és passz.

Bűzölög.

Olyan fukar, mint az öreg Lapusa Demeter. Hol is? Melyikben? Persze, a *Szegény gazdagokban*.

Te buta, az nem a *Szegény gazdagok*.

Ide állítjuk inkább a széket, és ha szépen megkérjük Irmust, akkor a plédet a térdén fogja kiteríteni.

Hányszor kértem, hogy ne köss bele minden mondatomba.

A frászba tettem le. Ha figyelnétek egy kicsit, akkor valamit még szívesen elmondanék.

Így aztán egyenesen bele fogsz látni a lapjaimba, kis szívem.

Irmuska, ez a te poharad.

Pillanat.

Elisának azért ne adjatok.

Holnap délelőtt jövünk Boriskával, ez a párthatározat. Kíméletlenül tartjuk a vonalat.

Igazán nem értem, miért kell neki alkohol.

Úgy látszik, elfelejtetted, hogy ma van a citromvirágzás első ünnepe.

Santé, santé.

Tényleg igyunk, kisleányok, aztán legfőbb ideje asztalhoz ülni.

À ta santé ma chérie.

De milyen ünnep lenne ez, az istenért, nem ismerem.

Hagyd el, ilyenkor úgysem figyelnek rád.

Olyan a zsidóknak, mint a japánoknak a cseresznyevirágzás. Egy pogány örömnünnep.

Vagy úgy.

Vagy a híres tökvirágzás a tótoknál.

Ezek szerint ez is bejön, mint a *jom kippur*.

Pontosan.

Dobrováéknál soha nem mulasztották volna el megülni.

A változatosság kedvéért puliszkát esznek ilyenkor hagymával, mert az olyan ünnepi.

Kislánykoruk óta ujjongva érintgették ezeket a kényes pontokat, s torkusszakadtából nevettek mind a négyen. Elisa elfogódottan nézte őket, állati figyelemmel hallgatott. Amikor ugyanilyen hirtelen finoman zavart csönd támadt, hallani lehetett a folyón a távolodó vontatók csöndes dohogását, ám egyre messzibbről húzták, egyre halkabban. Az egyik már valahol fönn, a Dagály utcai népfürdőnél járhatott, a másik meg lenn, a Lánchídnál.

Mint mikor a lélek békéje visszatér, disznó terül el így a napsütötte pocsolyában.

Nem akarták tudomásul venni, hogy ezek a tréfák mára nem igazán ülnek.

Hételemnyi mélyben, a sötét Szent István parkban mégiscsak békésen cirpelték a tücskök a fák között a fűben. Olykor a kavicsos utakon bolyongó szerelmesek megcsikordul, a házfalakon visszhangzó lépéseit is föl lehetett hallani. Saját zavaruktól kicsit meghatottan nézték egymást. Szabadelvűségük és liberalizmusuk a maga történeti billenékenységevel igazság szerint olyan lett, mint egy jól bevált recept az ómama hagyatékából; soha többé nem találtak hozzávalót. Csupán úgy tettek, mintha minden rendbe jöhetne még, a tettetéssel legalább a tartásukat őrizték.

Kicsit üres volt, de nem volt hazug.

Megemelték a poharaikat, némán, és belekortyoltak az édes és savanyú, borókától illatos italba.

Mielőtt leülnék, szólalt meg ekkor Szapáry Mária egy hirtelen ötlettől indítva, ám inkább lustán, Irmusnak azért még mondjuk el, hogy ez a híres Lehrné, a Demén Ági, Médin keresztül, ugye, kontaktust keres veled.

Miközben beszélt, inkább maga elé nézett, mint bárkire.

A név hallatán Szemzőnének kihagyott a szívverése, aztán felgyorsult.

Hét emelet mélységét pillantotta meg a halk csikordulásokkal, és nem kívánt folytatást, nem akarta hallani.

Akkor már nem is lesz parti ebből, hanem mesedélután, szólalt meg a dermedt csöndben, s ajkán a görcsös elhatározástól megrebbent a fanyar mosoly. Mert én is szeretnék nektek valamit elmondani. Ezzel szórakozottan megemelte az egyik kártyacsomót, majd rögtön határozottan visszatevette.

Az lenne a legcélszerűbb, folytatta ezzel mit sem törődve Szapáry Mária, ha Médi mondaná el. Végül is ő beszélt a Demén Ágival.

Képzeljétek el, folytatta sietősen, mint aki nemcsak a másikéba, hanem a saját szavába vág, mielőtt jöttem volna, éppen indultam, és kinn az előszobában. Nem tudta befejezni a mondatot, mert ebben a pillanatban az asztal túlfelén álló Huber Margit haragosan megrázta lazán feltűzött hajkoronáját, s miközben Dobrova Izabella egy elkésett mozdulattal vissza akarta volna őt tartani, Médi, sziszegte parancsolón, Médi, ő ezzel mit sem törődve, határozottan közelebb lépett hozzájuk a poharával, és nyers, átható hangon közbeszólt.

Nem, ez nem, ez nem lehet. Ezt komolyan nem gondolhatod.

Kitárt mellén a leburnított bőr, a hús belereszketett. A poharat meg úgy csapta oda eléjük az asztalra a nagy kezével, hogy az ital kiloccsant, a citrom húsának rostjaival együtt ott maradt a zöld posztón, fénytelenül, opálosan.

Téged meghúztattak, Mária.

Mi az, hogy meghúztattak, mordult vissza rá Szapáry Mária. Micsoda pocsék stílus ez.

Még hogy pocsék stílus. Neki. Jaj, elpusztulok. Éppen neki, akinek minden rohadt és rohad.

Hisztérikus kacajba menekítette volna a hangját, indulat rángatta a tehetetlen tagjait, ám maga vetett véget ennek az izléstelenségnek, visszanyelte.

Nekem mondd ezt. Még van bőr a képeden, nekem ilyesmit mondani, kiáltotta kétségbeesetten és áthatón. Tudod, mi vagy te. Te egy született áruló vagy, te merészelsz nekem a stílusról előadásokat tartani. Te. Nekem. Hogy nem szégyelled magad. Nekem, nekem. Tehetetlenül forgolódott a szavaival a hihetetlen indulatában. S aztán valami furcsa dolog történt. Mindazért, amit Mária egy életen át művelt vele, s ez nem volt kevés, elmondhatatlanul megsajnálta önmagát. Mert nemcsak nem tudta abbahagyni a kérdezést, nekem, nekem, nekem, nekem, hanem ezzel egy időben három összefogott ujjának égővörösre lakkozott körmeit maga ellen fordította, s miközben egyre hangosabban, egyre magasabbra csúszva, akárha végtelenített skálán mozogna fölfelé, kérdőn, számonkérően és szemrehányón kisikította magából ezt az egyetlen szót, nekem, nekem, megállíthatatlanul és csillapíthatatlanul, egyre magasabban, amit hangerővel sem követhetett, s ezért a körmeit kíméletlenül, sikoltozásának ütemére beleverte a keményen ellenálló mellcsontjába. Olyan volt, mintha óriási, színes madárrá változna át, amint átváltozása pillanatában éles csőrével önmagát pusztítja el.

Kezükben a hosszú poharakkal dermedten álltak.

Az első pillanatban talán még azzal a hiú szándékkal vagy gondolattal, hogy valamivel föltartóztathatják.

Ám erejükből és képességeikből nem futotta másra, mint hogy elnyílt ajakkal és kitágult szemmel belebámuljanak.

A következő pillanatban pedig azt sem tudták volna megmondani, hogy mit bámulnak, van-e következő pillanat, vagy mi lett volna a konfliktus tárgya, ami egy ilyen mitikus méretű haragot egyáltalán kiválthatott.

Máriában is kihuny az indulat, holott Huber Margit kitörése mégiscsak őt érintette a legszemélyesebben.

Az eleven húsát látták, amint tépi önmagáról, vagy mintha csontjaira tapadt lelkét szakítaná le. Nincs olyan emberi tapasztalat, aminek alapján előre meg lehetett volna mondani, hogy ilyen a barátnőjük és nem másmilyen.

De amikor ez a sok öntépő nekem, nekem, nekem mégis fölért a hanglétra legfelső fokára, és megsértett énjének az önsajnálatra sem volt több esélye, hangja, legalább ilyen váratlanul visszaroggyant eredeti fekvésébe, vége lett a kecskemekegésnek, viszszahúlt a normális hőmérsékletére, belezötytyent a szokásos térfogatába, ami a többiek fülének nem volt hihetőbb, mint összes előbbi hangjai, hallucináció és látomás.

Nem abban állapotunk-e meg, te átkozott, szólt egészen józan és köznapi hangon, ám bele Mária sápadt ábrázatába a zöld posztóval borított asztal felett, hogy erről mélyen hallgatunk?

De miről hallgattok, az istenért, miről, kérdezte szinte ugyanabban a pillanatban Szemzőné szárazon.

Valami történt, ami a józan kérdést rögtön maga alá gyűrte, majd teljesen elsodor-ta. Elisa elég csúnyán nevetni kezdett, bántón, harsányan, közönségesen, ami nem volt indokolatlan. Mindannyian ránéztek egy pillanatra. Mégse így, ne ilyen kárörvendőn, ne ilyen élesen, ne ilyen részvétlenül, tiltakoztak magukban ellene. Azon nevetett, hogy most jól megadták Máriának, nevetését nem lehetett félreérteni. Mária halálosan szégyenkezett, amiért ebből a nőből valamilyen lyukon minduntalan kibújik a közönséges dzsentri. Médi pedig, akiben önsajnálat és harag viaskodott, hörögve, mint akinek a torkán fönnakad, fölsírt, fuldokolt a ki nem mondott vádaktól, s mintha utol-

só erejével tenné, eltántorgott a testes, néhol már fölhasadozott bőrkanapéhoz, és úgy dőlt rá, mint egy meleg élőlényre, anyára, barátra, karjával átölelte a kanapé tömött támláját, amely a marhabőr idegen, erős illatát lehelte vissza rá.

Te mindenkit, nincs kivétel, mindenkit lenézel, bömbölte és hörögte a szája alatt gyorsan melegedő barna bőrbe. *Tu me mepri*, nincs kímélet, te mindenkibe beletörlöd a lábadat.

Miről kéne hallgatnotok, ha szabad érdeklődnöm. Szemzóné nem tudott ennek a két lehetetlenül viselkedő nőszemélynek a hangján átkiáltani, de kiabált.

Már megint a hátam mögött, egyenesen a hátam mögött.

Amiből nem kevésbé dermesztő rikácsolás lett.

Maga is megbánta, hogy ilyen önös, rossz emléké hangok törnek föl a torkán. De nem lehetett többé kivonni a levegőből a napfényre kívánczó üldözési mániáját, s akkor ő sem más, igen, ő is egy közönséges hisztérika. Mint ezek. Ideje belátnia.

Demén Ágnes azt állítja, vagy legalábbis úgy értesült, próbálkozott Bella erőtlen hangon és sietősen közéljük ékelődni, együtt lettél volna a kislányával, a nagylányával, akit a Gestapo hurcolt volna el a Kerepesi temetőből. Teleki Pál sírjánál rendeztek volna szegénykék egy néma tüntetést. Egy ilyen ostobaságot fölöslegesnek találtunk volna elmondani. Illetve láthatod, harci kérdés lett belőle, hogy elmondjuk-e.

Miközben beszélt, arra várt, hogy Mária legalább egy szóval segít elmagyarázni, de hiába nézte.

Mária nehéz helyzetekben csökönyösen hallgatott.

Bella viszont nem merete kimondani, hogy hol lettek volna együtt.

Pedig ez pontosan így van, jegyezte meg Szemzóné csöndesen. Néhány hétig tényleg együtt voltam vele.

Amire egyikük sem számított, habár meglepetés igazán nem látszott az arcukon. Csak nézték őt, mint valami bálványt.

Szapáry Mária egy félhomályos hátsó lépcsőn ment fölfelé. Igazán nem tudta, miért jut eszébe. Nem a főbejáraton, nem a *Via della Lungara* felől, hanem egy mellékajton érkezett haza, a *Via dei Riariról*.

Azon a délelőttön tán harmadszor áztak bőrig, megint futottak a lágy, meleg eső elől, Huber Margit kezét egy férfi fogta, aztán valahol a *Rue Réaumur* és a *Rue de vert bois* között egy kávéház csikos ernyője alá menekültek be.

Nem tudhatta, hol járnak éppen az életükben.

Álltak a sápadt lámpafényben, és a kívülállók mérhetetlen közönyével bámultak vissza rá ezek az egykori alakjukból kivetkőzött emberi monstrumok. Másra nem számíthatott, s azoktól a legkevésbé, akik a legközelebb álltak hozzá.

Látszott az arcukon, hogy fölfogják ugyan, hisz nem buták, mégsem tudják megmoccantani sem a kezüket, sem a lábukat, sem egyetlen arcvonásukat. Szemzóné még azt is belátta, hogy nem tehetnek másként, hiszen a bűn kultuszából az következik, hogy elkövessék a bűnöket.

Amitől azért valamilyen mélyen gyermekes mégis kibugyogott belőle.

És akkor én most mit kezdjek ezzel a faragatlansággal, kiáltotta rémülten és rémisztően. Ugyan mit kezdjek veletek, mit tegyek.

Erről az oldaláról nem ismerhették. Ezek voltak a magányos éjszakák. Nappal fölül kellett kerekednie, éjjel azonban csak a test fáradtsága segíthette. Vagy meg kellett volna magát ölnie. Ez maradt a legmélyebb kívánsága. Hevesen bólogatott minden szavához, hiszen fegyelmezettség híján az ügyesen rejtegetett *ticje* is legyőzte. Most aztán láthattak ebből is valamennyit, ízelítőnek.

Mit tegyenek a maguk történetével, mit tegyenek a másikéval.

Mindannyian cipelték a veszteségeiket, a teljes, a mindenre kiterjedő csődjüket. Ember nem volt, aki a kérdéseikre válaszolhatott, és nem találtak istent, akire rábízhatták volna. Csődjüket éppen csak megérintették odakintről az éjszakai fuvallatok, a tücskök szívhez szóló ciripelése, a messziségbe eltávolodó vontatók dohogása, az édes petüniák.

Ha tényleg így van, szólalt meg valamivel később Szapáry Mária inkább kíváncsian mint szemrehányón, akkor miért nem kerested meg eddig. Vagy mit tudom én, valamit igazán kitalálhattál volna, mégiscsak a gyereket veszítette el.

Mit, mit találhattam volna ki. Ugyan, mit mondhattam volna el, hol mondhattam volna el. Kinek. Miért, főleg miért mondtam volna el. Honnan tudtam volna, hogy nem tudja. Senki nem kért. Mikor mondtam volna el, igen, mikor. Az ember mégsem mondhatja bármikor, meg nem is jut az eszébe.

Még hosszabban hallgattak, akárha azon morfondíroznának, vajon tényleg mikor lehet sort keríteni egy ilyen elbeszélésre, ha egyszer ennek az egésznek, amiben benne vannak, nincs sem ideje, sem helyszíne, sem műfaja.

Nektek ellenben szíves örömet elmondanám, és el is fogom mondani, szólalt meg Szemzőné, aki e frivol fordulattal vetett volna gyeplőt a *ticjére*. Visszahúzta a túlsó parttól önmagát, visszazökkent a szokásos, a szenvedélyektől megtisztított hangvételébe.

A Demén Áginak pedig megmondhatjátok, hogy hívjon föl és kész. Ezzel igazán nem nektek kell foglalkoznotok. De már egész este el akartam volna mondani, hogy mielőtt jöttem volna, véletlenül, nem is tudom, biztosan nem szándékosan tettem, rányitottam az albérlőnőmre.

Ne mondd, válaszolta tompa, nehezteléstől eltelt hangon Mária. Igazán nagyon érdekes.

Huber Margit ugyanakkor méltatlankodva megemelkedett.

Micsoda, kérdezte a magánhangzókat hosszan kinyújtva, mi az, hogy rányitottál, ez meg mit jelentsen.

Teste alatt megcsikordult a bőr, felnyögött a kanapé elhasznált rugózata, s amint felült, nagy fehér haja lebomlott, csúnyán a vállára hullt.

Gondolom, világos, hogy nem volt egyedül. Mintha kopuláló hernyókat látnék, vagy ilyesmit.

Ilyen témákról ők igen ritkán, akkor is igen óvatosan beszéltek.

Mintha azt mondta volna nekik, ne foglalkozzatok ti az én élményeimmel. Kirekesztette őket a közös múltjukból, megbüntette a hülye *gojokat*, akik semmit nem értenek a teremtésből.

Szapáry Mária, mint akit öröklött fölényében illetéktelenül megzavartak, az asztalhoz lépett, s hogy legalább valamicskét elrendezze a homályos históriát, kiemelte a poharat az ital tócsájából. De nem lett jobb, mert valójában maga sem értette, hogy mi történt. A pohár aljáról visszacsepegett a cukros lé a zöld posztóra. Közben tüntetően elkerülte Elisa tekintetét.

Látni nem akarta.

Úgy kell értenem, hogy valakivel *in flagranti* érted, kérdezte Huber Margit, és kézfejével, két gyors kis mozdulattal kitörölte szeméből a könnyeit.

Mint a hernyók, kérlek, a giliszták, annyi fény azért volt, hogy ne lehessenek súlyos kétségeim.

De mit csináltál, az istenért.

Mit csinálhattam volna, épp ez volt az érdekes, ezért mesélem el nektek. Úgy tettem, mintha nem látnám.

Vagy úgy.

Nagyszerűbben nem is sikerülhetett volna.

Mielőtt a frontok teljesen lemerevednek, közbe kell lépnie, döntött ekkor Dobrova Izabella.

Ő fiatal éveiben táncolt, induló karrierjét egy fatális színpadi baleset akasztotta meg. Észrevétlen, szerény határozottságát valószínűleg a táncművészeti dresszúrának köszönhette. Fekete, alig őszülő, simán hátrafésült, tömör kontyba felfogott hajával, csaknem bántón sovány tagjaival, fehér, száraz bőrével, feszített tartásával a mai napig ő volt a legmutatósbab közöttük, bár nem volt feltűnő.

Átsuhogott a szobán a sötét selyemruhája.

Évtizedek óta szemmel tartották egymást, még akkor is láttak, ha szemüket lehunyták. Bizonyos dolgokat néha röviden megbeszéltek, inkább négy szemközt, de tartózkodtak az olyan jellegű ítéletektől, amelyet Huber Margit engedett meg az imént magának. Tényszerűen igen keveset tudtak egymás intim életéről. Egy gyöngye pillanatában Huber Margit ugyan szintén Szemzónére bízta élete nagy titkát, amiről még Dobrova Izabella sem tudhatott. Holott a titkos vonalakat oly érzékenyen követte, mint ahogy most is észrevétlen segített Máriának pillanatnyi zavarából visszatérni főlénynének bástyái mögé.

Huber Margitot viszont azért érintette érzékenyen a bejelentés, mert Mózes Gyöngyvér a tanítványa volt.

Neki köszönhetően került egyáltalán Szemzónéhez, aki igazán nem volt rászorulva, hogy albérlőt vegyen. Szó, ami szó, alaposan bele voltak fűzve egymás életébe. Huber Margit ráadásul élvezettel szervezte meg mások életét, úgymond kezében tartotta a szálakat. Irmánál a hallban volt egy hangversenyzongora, s arra számított, hogy barátnőjének alkalomadtán kedve támadhat Gyöngyvért kíséreni. Nem játszik valami fényesen, de elmegy. Nincs a játékában semmi úrilányos. Ne legyen már annyira egyedül.

Rúgd ki, mondta.

Eszemben sincs.

Ne legyen félreértés, nem most vettem le róla a kezem. Felőlem igazán kirúghatod.

Add a poharat, szólott ekkor Dobrova, és kivette a csöpögő poharat Szapáry Mária kezéből. Keresek egy rongyot, amivel ezt a disznóságot föltakaríthatom, ha megengeded.

Inkább magamnak teszek szemrehányást, válaszolta Szemzóné. Egy csinos, fiatal nő, és akkor miért ne élné az életét.

Reménytelen egy némbér, én mondom neked. Minden igyekezetünk ellenére reménytelen.

Miért lenne reménytelen, és mi az, hogy reménytelen.

Nem tudod megítélni.

Igazán nem állítottam, hogy meg tudnám ítélni.

Maga az eset reménytelen. Nem a hangja, nincsenek pszichikai tartalékai. Amiről ő maga szerencsére nem tud.

Amint énekelni kezd, mindig nagyon meggyőző, főleg a figyelme, a szenvedélye.

Mindez igaz, de ha valaki ilyen bizonytalan lábon áll, akkor hiába.

Meg tudja magával a teret tölteni.

A szenvedély inkább veszélyes, sajnos, sajnos elragadja, s éppen akkor látszik, hogy

nincs háttere, nincs mélysége. Meg ahhoz képest, hogy lassan túlkoros, még lusta is, műveletlen.

Lusta.

Elisa nyöszörgött a karosszékben, ám valójában bocsánatért esdekelt.

Ne lássa rajta Mária, hogy mennyire föl van háborodva.

Bella pedig a maga észrevétlen és részvétlen módján elindult a pohárral a nyitott ajtó felé.

Várjál, szól utána Mária, inkább én megyek.

Nem, nem, Médikém, ez egy fojtott, fedett, kordában tartott szenvedély. Ne haragudj, ebben én vagyok a jártasabb. Inkább arról lehet szó, hogy valami erősen blokkolja, előbb ezt kéne földeríteni.

Úgy beszélt, mint aki titokban azért félti, meg akarja menteni magának Gyöngyvért. S ez Huber Margit figyelmét azért sem kerülhette el, mert ő talán még szenvedélyesebben féltette, meg a saját csődjétől rettegett, amit viszont Szemzóné látott át pontosan; azért szidalmazza, hogy ő aztán a védelmébe vehesse.

Blokkolja, mondd, na jó, de mit tudok én ezzel kezdeni. Ezek üres pszichológiai közhelyek. Nekem azt kéne tudnom, hogy mi a csuda blokkolja. Nem mondhatom, hogy az alacsony származás, mert van, aki át tudja ugrani. Van, aki nem tudja átugrani, ez nem tehetség kérdése. Felkészülésre nincs több ideje, neki nincs még öt éve, nem nekem.

Mindannyian érezték, hogy megint tartósan más történik, mint amiről beszélnek, s így aztán minden történés veszélyesen túlnyújtózkodik a viselkedési normáikon.

Hiába viselkednek valahogy, avagy éppen szabályosan, ha egyszer nemcsak az látszik, hogy mit fednek el a viselkedésükkel, hanem az is érzékelhetővé válik, hogy kölcsönösen átlátnak ezeken a fedéseken.

Nincsenek többé fedezékben.

Dobrova inkább kivárt még, és Szapáry Mária sem ment ki. Nem csak azért késlekedtek, mert egyszerre sokféle kellett figyelniük, semmiből nem akartak volna kimaradni, vagy semmit nem akartak elmulasztani, egy szót sem. Világos lett előttük Huber Margit érzelmi taktikája. Nemhogy nem szeretné, ha Szemzóné kirúgná ezt az ismeretlen Gyöngyvért, hanem egyenesen azt szeretné elérni, hogy kezelje. Amit Szemzóné soha nem tett volna meg többé senkinek semmiért. Miután föl kellett adnia a praxisát, orvosírnokként helyezkedett el egy körzeti rendelőben.

Tíz éven át, amíg nyugdíjba nem ment, kitartóan ragaszkodott hozzá, hogy ő orvosírnok és semmi több.

Most azonban meginog.

Mint ahogy Szapáry Mária is úgy érezte, minderről inkább hallgatniuk illene, mind ez túl veszélyes, de ő nem fogja megakadályozni, hogy beszéljenek. Nem is tudta volna magát tőlük elszakítani. Csak nem akarta volna a saját szavaival még jobban összekuszálni, és azt sem tudta volna megmondani, hogy mit kéne tisztázniuk, vagy miként lehetne egyáltalán. Miközben ezek ketten nem csupán beszéltek, hanem figyelték, miként segít Bella a szerepköréből kikökött Máriának, s mindez milyen kapcsolatban áll a sok kis vinnyogással, amelyeket Elisa bocsát ki. Amit Mária nem tud elviselni, ezért kéne kimennie. Mintha gereblyéznék az idegrendszerét.

Valamennyien másféle, személytelenebb életet vezettek, mégis adódtak pillanatok, amikor a levegő megtelt, s nem volt tovább telíthető.

Egymásba vannak zárva.

Egy tőlük függetlenül működő erő ítélte egymásra őket, ki kéne egymásból törniük.

Az lett a kérdés, ma este ki kezdi, s vajon ki tudja a legkisebb áldozattal megoldani a kitörését.

A meleg estének persze voltak hűvösebb élei, áramlások, fuvallatok, rövid löketek a súlyosan és sötéten hömpölygő víz felől, amit a test öntudatlanul fölfogott. A nyár-elő megannyi érzete és illata színezte át az érzelmeket, észrevétlenül közéjük ékelődött, olykor módosította indulataik mértékét, irányait. Ezekben a napokban borultak virágba a szigeten a sárga fürtös japán akácok a dominikánus zárda romjai között, ahol emberi vizelet és ürülék bűzlött, cigaretták parazsa világolt föl és hunyt ki a sötétben.

A távoli gázlámpák fényében magányos férfiak kódorogtak, megmutatták magukat egymásnak, majd megálltak egy romfal áthatolhatatlan árnyékában, és óvatosan kibontották a sliccüket.

A nehéz és sűrű fürtök illata nem édes, hanem rideg és érdes, mint a forgácsolt fémek vagy miként a nyers marhahús.

Horváth Elemér

GEMMA DONATI

neki elég volt az hogy szeretik
asztalnál ágyban a világ előtt
nem olvasta amit a férje írt
s ha olvasta is nincs semmi nyoma
hogy féltékeny lett volna bárkire
beatricét biztosan ismerte
hacsak látásból is ugyanazon
parókiának voltak hívei
nem hiszem hogy cserélt volna vele
akármiféle paradicsomért
vannak ilyen nők ez kétségtelen
nélkülük nem lenne kibírható
se föld se ég se pokol se haza
neki ajánlom ezt a versemet